

ใจเร่ร้อน

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๗

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจ ตั้งใจนะ ตั้งใจฟังธรรม

ธรรมะ “ธรรมะ” ธรรมะคือสิ่งที่เจือจานหัวใจใจ หัวใจเร่ร้อน หัวใจมีแต่ความทุกข์ความเศร้าณะ ความทุกข์ความเศร้าในหัวใจทุกดวงใจจะเป็นสภาวะแบบนั้น แล้วมันเร่ร้อนไง เวลาคนเร่ร้อน เวลาคนเขาอยู่ทางโลกเขา เขาไม่มีบ้านมีอาศัย เขาเป็นคนเร่ร้อน เขาเป็นคนจรจัด คูตี เวลาเขาไปนอนตามข้างถนน ไปนอนตามสวนสาธารณะ เพราะอะไรล่ะ เพราะว่าเขาไม่มีบ้านเรือนของเขา ถ้าคนที่มีบ้านเรือนล่ะ คนที่มีบ้านเรือนมีที่อยู่อาศัย เวลาเราเดินทางเราก็ต้องไปนอนโรงแรม เราต้องไปนอนโรงแรม เราต้องไปนอนที่พักร ที่พักรตามทางถ้าเราจะไปพักร ความเป็นไปของชีวิตมันจะเป็นดำเนินอย่างนั้น

แต่ “หัวใจมันเร่ร้อน” มันยิ่งกว่านั้นนะ มันเกิดตายเกิดตายมา ถ้าไม่มีกรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราจะไม่เข้าใจเรื่องอย่างนี้เลย ขนาดมีกรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่วางไว้นะ เราก็ยังล้งเลงสงสัยว่า “ตายแล้วการเกิดหรือ จิตดวงวิญญาณที่ตายแล้วจะไปไหน” นี่มันจะมีความล้งเลงสงสัย ความล้งเลงสงสัยอย่างนี้เกิดจากอะไรล่ะ? เกิดจากกิเลสของเราไป เกิดจากกิเลส เกิดจากพญามาร พญามารครอบคลุมหัวใจของสัตว์โลกไว้ทั้งหมดนะ หัวใจของสัตว์โลกอยู่ใต้ของมาร ใต้พญามาร

เวลาเราไปเกิด ถ้าเราไปเกิดขณะถ้าเราทำคุณงามความดีไปเกิด เกิดถ้าเราเกิดขึ้นมาแล้ว เวลาเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม ก็ยังมีฝ่ายเทพ-ฝ่ายมาร ถ้าหัวใจดวงนั้นมีกิเลสตัณหาความ

ทะยานอยาก แล้วถ้าเป็นบาปอกุศลมันจะไปเกิด ถึงจะเกิดเป็นเทพก็เป็นเทพฝ่ายมาร จะไปทำสิ่งให้สังคมนั้นเป็นต้องบาดหมางกัน สังคมนั้นต้องมีการกระทบกระทั่งกัน

นี่กิเลสไม่เป็นสิ่งที่ดีเลย กับหัวใจทุกดวงใจนะ กิเลสนี้เป็นสิ่งที่ว่าเจือไปในหัวใจตลอด แล้วทำให้ความลึกลับสงสัย ให้เราขุ่นข้องหมองใจไปตลอด แม้แต่การจะประพฤติปฏิบัติมันก็ทำให้ลึกลับสงสัย ทั้งๆ ที่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ให้เราก้าวเดินนะ

เวลาเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราดูประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต อารามนี้ เจริญรุ่งเรืองมาก ดูอย่างพระพุทธรูปตั้งแต่สมัยไหนมาแล้วแต่ สิ่งนี้มีความเคารพมีความบูชากันมา ถ้ามีคนไปเที่ยวต่างประเทศ ในภูเขาทุ่งภูเขาณะ เขาแกะเป็นรูปขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำไมเขามีศรัทธา เขามีความเชื่อได้ขนาดนั้น คนโบราณทำได้ขนาดนั้นนะ ถ้าคนในสมัยปัจจุบันนี้จะไม่ทำได้อย่างนั้นเลย ศรัทธาความมั่นคงของเราไม่เหมือนกับคนโบราณที่เขาเชื่อมั่นในศาสนา เขาพยายามทำของเขา เขาสร้างบารมีของเขาขึ้นมา นี่สิ่งที่เป็นวัตถุ มันเป็นสิ่งที่มีหัตถ์จรรยณะ เขาสร้างของเขามาได้ขนาดนั้น แต่ของเรา เราขนาดทำของเราปัจจุบันนี้ ถ้าเราเห็นสิ่งนี้มันเป็นการจรรโลงศาสนา นี่เป็นประเพณีวัฒนธรรมจากภายนอกนะ

แล้วถ้าเป็นประเพณีวัฒนธรรมจากภายในละ เรามีศรัทธา เรามีความเชื่อ เราถึงได้ออกบวช เราบวชเป็นพระมา

เวลาคนร่อนเร่ คนจรจัด สิ่งนี้เขาร่อนเร่จรจัดเพราะอะไรละ เพราะเป็นตามสภาวะกรรมของเขา คนเกิดมามีพ่อแม่มีแม่ละ ถ้าพ่อแม่มีบ้านมีเรือนเราก็อาศัยพ่อแม่อยู่ เราโตขึ้นมาเราแยกเหย้าแยกเรือนเราก็หาที่อยู่อาศัยของเรา ถ้าเราหาบ้านของเราไม่ได้ เราก็เข้าบ้านเขาอยู่ การเข้าบ้านเขาอยู่ก็เป็นธุรกิจทางโลกเขา ผู้ให้เช่า-ผู้เช่าก็มีผลประโยชน์ร่วมกันไป สิ่งนี้เป็นการอาศัย เป็นการเจือจานไป

แต่เวลาเราออกบวช เวลาเราออกบวช ออกธุดงค์วัตร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกให้ถือนิสัย ๔ อกรณียกิจ ๔ นะ สิ่งนี้นิสัย ๔ ใจ อยู่ต้องถือรุกขมูล เราจะธุดงค์ไป เราจะออกประพฤติปฏิบัติไป การดำรงชีวิตของเรา เวลาเจ็บไข้ได้ป่วย ไข้ขาดองค้ำด้วยน้ำมูตรเน่า สิ่งนี้อาศัยให้เราดำรงชีวิตของเราได้ใจ เราไม่พึ่งพาอาศัยคนอื่น เราไม่เอาชีวิตนี้ไปฝากไว้กับคนอื่น

ทำไมเวลาคนเขาร่อนเร่จรจัด ทำไมเขามีความทุกข์ละ

ทำไมเราออกบวชออกประพฤติปฏิบัติ เราก็ซุกคังไปนอนป่าในเขา ทำไมเราแสวงหาสิ่งที่โลกเขาเป็นความทุกข์ล่ะ

โลกเขานะ เขาต้องหาที่อยู่อาศัย เขามีบ้านมีเรือนหลังใหญ่หลังโตเขาจะว่ามีเกียรติมีศักดิ์ศรีมาก ทำไมเราทิ้งเหย้าทิ้งเรือนออกมา เราทิ้งทั้งหมดนะ เพราะว่าอะไร เพราะชีวิตการครองเรือน สิ่งครองเรือนคือการคู่ครอง เราสละหมด เราถือเพศพรหมจรรย์ สิ่งที่เราถือเพศพรหมจรรย์ สิ่งที่ว่าโลกเขาเป็นเรื่องธรรมดา เรื่องปกติของเขา เป็นสิทธิของทุกๆ คนที่จะมีคู่ครองของเราได้ เราก็ไปพิจารณาเห็นว่าเราถือเพศพรหมจรรย์ เราสละสิ่งนั้นออกมาแล้ว เห็นไหม มีเหย้ามีเรือนเราก็สละออกมา อยู่วัดอยู่ป่า เราก็อยู่เป็นครั้งคราว เราอยู่เวลาเราอาศัยจำพรรษา ในเรือนว่าง ในกุฏิ ในวิหารต่างๆ เราก็อาศัยสิ่งนั้นอยู่ แต่เวลาเราสละออกไปล่ะ เราสละออกไปนอนโคนไม้ ซุกคังไปนอนป่าในเขามันจะมีอะไร มันก็มีโคนไม้ มีเงื้อมผา มีถ้ำที่ให้อาศัย อาศัยสิ่งนี้เป็นที่หลบ หลบแดด หลบเพื่อจะประพฤติปฏิบัติไป

เวลาร่างกายร้อนเร่ นะ สิ่งที่ร้อนเร่ไป ของเขาหากันมาเพื่อเป็นกิตติศัพท์ของเขา เราร้อนเร่ไปเพื่อจะหาหัวใจใจ ถ้าหัวใจมันยังร้อนเร่ มันไม่มีที่อยู่อาศัยของมันนะ มันจะมีความว่าแห้ว ทั้งๆ ที่ว่าอยู่ในร่างกายของเรา เกิดมาในชาติปัจจุบันนี้

เวลาในวิภวณ ถ้าบุพเพนิวาสานุสติญาณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนไปในอดีตจะมีความทุกข์ความยาก มันร้อนเร่มาขนาดไหน มันร้อนเร่มาตั้งแต่ไม่มีต้น ไม่มีปลาย เวลาเราเกิดเป็นคน เกิดเป็นมนุษย์ขึ้นมา ความคิดความอ่านของเรามันก็ร้อนเร่ของมัน มันไม่มีที่อาศัยใจ ถ้าหัวใจยังร้อนเร่พเนจรอยู่ มันไม่มีที่อาศัยมันว่าแห้วมาก

แต่ถ้าเราจะหาบ้านหาเรือนของเรา นะ เวลาเขาสร้างบ้านสร้างเรือนขึ้นมา เขาต้องหาสิ่งวัสดุก่อสร้างขึ้นมา เขาจะสร้างบ้านเรือนของเขา ถ้าเขาสร้างบ้านเรือนของเขา ในสมัยโบราณต้องสร้างกันอย่างนั้น ในปัจจุบันนี้เขาจ้างใครทำก็ได้ถ้าเขามีเงินมีทองของเขา เงินทองมาจากไหนล่ะ? เงินทองก็มาจากเราทำหน้าที่การงานของเรา เราทำธุรกิจของเราต่างๆ ขึ้นมา เราจะมีเงินมีทองขึ้นมา เพราะโลกเจริญไง โลกเจริญตั้งแต่ไม่มีสิ่งใด มีแต่การแลกเปลี่ยนกัน จนหาเงินหาทองเป็นตัวสื่อ เป็นตัวแลกเปลี่ยนตัวเงินตัวทองเพื่อแลกเปลี่ยนกัน เป็นพลังงานของเขา

แล้วนี่ล่ะ ในหัวใจของเรา เราจะหาสิ่งใดล่ะ? เราจะหาบ้านหาเรือนของเรา ถ้าเราทำความเข้าใจได้ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้แล้ว ถ้าเราทำความเข้าใจของเรา

ได้ เราจะมีสัมมาสมาธิ ถ้าใครมีสมาธิ นั่นนะ มีบ้านมีเรือนที่อาศัยนะ ถ้าเรามีบ้านมีเรือนที่อาศัยใจเราไม่เร่ร้อนใจ ถ้าใจของเราเร่ร้อนไป มันจะว้าวุ่นมาก มันจะมีความทุกข์ของมัน จิตใจจะมีความทุกข์แล้วมีกิเลสตัดหาความทะยานอยาก พญามารอยู่ในหัวใจมันขับไล่ตลอดไป กิเลสขับไล่ให้หัวใจดวงนี้มีความเร่ร้อนตลอดไป สิ่งที่มีความเร่ร้อนนะ

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สิ่งนี้เป็นธรรม เป็นธรรม มันไหลออกมาเป็นศัตรูกับความรู้สึกของเราได้ ศัตรูใจทำไมคนประพฤติปฏิบัติธรรม ทำไมถึงว่ามันไม่สงบ

มันไม่สมปรารถนา ๑

คนประพฤติปฏิบัติธรรม ทำไมถึงกับเสียจริตเสียนิสัยของเขาไป

นี่เขาประพฤติปฏิบัตินะ ว่าธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปฏิบัติบูชาที่ปฏิบัติบูชา แต่กิเลส กิเลสในหัวใจมันสร้างภาพ มันทำให้หัวใจพันเพื่อนไปตามความเห็นของกิเลสที่มันขับไล่ กิเลสมันปรุงแต่งมันวาดภาพขึ้นมา เวลาเราไปอยู่ในป่าในเขาเราจะกลัวเสือกกลัวสิ่งต่างๆ เพราะเราไม่เห็นสิ่งนั้น เราจะวาดภาพของเราขึ้นมา วาดภาพขึ้นมาก็ทำให้เราขนลุกขนพองนะ เราจะมีความกลัวสิ่งนั้นมาก จะจริงหรือไม่จริง เราหลอกตัวเราเองแล้ว นี่ใจเร่ร้อน เร่ร้อนอย่างนี้

มันไม่มีหลัก ไม่มีเกณฑ์ ทั้งๆ ที่เราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทุกคนบอกว่าเราต้องเชื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกประพฤติปฏิบัติ ถ้าเราทำสมาธิได้เราจะเกิดปัญญา

เวลาที่เราจะเกิดปัญญา ทำสมาธิแล้วก็รอให้ปัญญามันเกิดนะ นี่กิเลสมันแทรกไปในวงปฏิบัติใจ เวลาจิตเราสงบแล้วเดี๋ยวปัญญามันจะเกิดขึ้นมาเอง นั่งรอ นอนรอนะ นอนรอนจนจิตนั้นเสื่อมไป นี่บ้านเรือนมันพังทลายไปใจ

เวลาบ้านเรือนมันต้องเก๋าคำรามันชรา มันร่วง มันชำรุดทรุดโทรม เราก็ต้องซ่อมต้องบำรุงรักษา บ้านเรือนเราเรายังต้องบำรุงรักษา มันเก๋าก็ต้องทาสีใหม่เพื่อจะให้มันสวยให้มันงามให้มันมีศักดิ์ศรีดังามไปกับโลกเขา ในโลกเขาบ้านของเขามันก็ต้องเป็นสภาวะแบบนั้น ในเมื่อเราทำความสงบของใจของเราขึ้นมา ถ้าเราไม่สามารถรักษาจิตของเราให้สงบอยู่ได้มันก็จะเสื่อมไป กิเลสมันก็หลอก หลอกไปตลอดนะ เวลาศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ

เจ้า มันตีความแล้วมันหลอกตัวเองไง นี่ศีล สมาธิ ปัญญา พอมีสมาธิแล้วเดี๋ยวปัญญามันก็จะเกิด แล้วก็จะนั่งรอปัญญาให้มันเกิดจนกว่าจิตมันจะเสื่อมไป ๑

ถ้าจิตมันเสื่อมไปมันก็จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่เป็นไปตามความคาดหมายของตัวเอง ถ้าไม่เป็นไปตามความคาดหมายของตัวเองก็รู้ว่าตัวเองผิดพลาดแล้ว แต่ผิดพลาดขนาดไหน ถ้าไม่มีใครบอก มันก็จะพยายามสร้างขึ้นมา ตั้งสติแล้วกำหนดพุทโธ หรือพยายามทำความสงบของใจขึ้นมา มันก็สร้างบ้านสร้างเรือนขึ้นมาอย่างนั้น แล้วมันก็เสื่อมไปๆ เสื่อมอย่างนั้นตลอดไป เพราะมันจะรอให้เกิดปัญญาไง

มันจะเกิดปัญญาไปไม่ได้ มันจะเกิดเป็นเองไปไม่ได้

ถ้าเกิดมีปัญญาโดยอัตโนมัติขึ้นมาอย่างนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ต้องตรัสรู้ธรรมหรอก เพราะอาฬารดาบสเขาทำสมาธิทำสมาบัติอยู่ได้แล้ว ในครั้งพุทธกาลฤๅษีชีไพรเขาอยู่ในป่าในเขา เขาก็ทำความสงบของเขาได้ เขาขนาดเหาะเหินเดินฟ้าได้ด้วย เขารู้อดีตชาติได้ กภาพเทวิลเขาก็รู้อดีตชาติของเขา เขาก็เหาะเหินเดินฟ้าได้เหมือนกัน ทำไมปัญญามันไม่เกิดล่ะ ถ้าปัญญามันเกิดโดยอัตโนมัติมันต้องเกิดโดยธรรมชาติของมันสิ ปัญญาอย่างนี้ไม่เกิด

ขณะที่เราทำความสงบของใจ เราทำปัญญา เราใช้ปัญญา เราใช้การเพ่งดูจิต เราใช้ปัญญาใคร่ครวญดูจิต สิ่งนี้มันเป็นปัญญาอบรมสมาธิทั้งหมด มันเป็นที่ว่าเป็นธรรมชาติของใจดวงนี้ ใจดวงนี้มันเกิดความฟุ้งซ่านขนาดไหน มันร้อนรุ่มเนจรไปตามสภาวะของมัน ถ้าเรามีสติ เราควบคุมมันได้ มันไม่ร้อนรุ่มของมัน ถ้าไม่ร้อนรุ่มของมัน เรามีสติ ต้องมีสติด้วยมันถึงจะทันกับความรู้สึก ถ้าทันกับความรู้สึกได้มันจะปล่อยวางได้ สิ่งที่ปล่อยวางอย่างนี้ มันปล่อยวางแล้วมันก็มีความสุขของมัน ความสุขนะ จิตปล่อยวาง มันมีความอึด มีความสุขของใจดวงนี้ นี่ธรรมชาติของจิตดวงนี้

ทำไมเวลาเขาเข้าสมาบัติกันในสมัยพุทธกาล ทำไมเขามีความสุขล่ะ ทำไมเขาอยู่ป่าอยู่เขาของเขาได้ล่ะ อยู่ทั้งชีวิตนะ ฤๅษีชีไพรเขาประพฤติปฏิบัติอยู่ในป่าทั้งชีวิตของเขาเลย ตลอดชีวิตของเขา เขาก็ดำรงชีวิตของเขา อยู่ของเขาได้ เพราะเขาต้องการ เขาสร้างสมบุญญาธิการของเขา เขาตั้งเจตนาของเขาอย่างนั้น ในความเชื่อของเขาเป็นแบบนั้น เขาก็อยู่ของเขาไปตามสภาวะแบบนั้น แล้วมันเกิดปัญญาไปไหม? มันไม่เกิดปัญญาเลย

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปศึกษาของเขามาแล้ว มันก็ไม่เกิดปัญญา ขนาดจิตสงบขนาดไหน เวลามันเสื่อมมันคายออกมา มันจะมีสิ่งที่เร่ร้อน อย่างมากมันก็มีความอาลัยอาวรณ์ มันมีความลึกลงสลับ มันมีสิ่งต่างๆ ซ่อนไว้ในหัวใจทั้งหมด นี่ก็เลศค้นหาความทะยานอยาก ถ้ามีสติ มีสติเราควบคุมได้ มันก็เก็บซ่อนไว้ในหัวใจ ถ้าเราไม่มีสติ เวลามันเสื่อมออกมา มันจะน้อยเนื้อต่ำใจนะ เราประพฤติปฏิบัติมันมาขนาดนี้ เวลามันเสื่อมขึ้นมา เราไม่ทำก็ได้ มันจะทำให้เราถึงกับขกเลิกนะ ขกเลิกโอกาสนะ ทั้งๆ ที่จิตมันเร่ร้อนมาตลอด

แล้วเราออกประพฤติปฏิบัติ ได้บวชเป็นพระเป็นเจ้าขึ้นมาเพื่อจะจำกัดกิเลส จำกัดมันนะ แต่เวลาประพฤติปฏิบัติทำไมมันให้มันเข้ามาจำกัดโอกาสของเราละ ทำลายความเพียรของเรา ทำลายทุกอย่างของเราในหัวใจของเรา นี่มันเร่ร้อนแล้วมันยังสร้างภาพ ยังทำลายโอกาสของเรา จิตนี้มันถึงว่ามันเป็นสิ่งที่ว่ามีอยู่ตลอดไป แต่ในเมื่อกิเลสมันทำลายขนาดนั้นมันก็ต้องเร่ร้อนตลอดไป มันจะเร่ร้อนไปข้างหน้า

ขณะที่จิตสงบเข้ามา ย้อนไปในอดีตชาติ เห็นการเกิดและการตายจากจิตดวงนี้มาตลอด แล้วเราสร้างสมบุญญานิการ ต้องใช้คำว่า “สร้างสมบุญญานิการ” เราถึงได้เกิดเป็นมนุษย์นะ ถ้าเราได้เกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นมนุษย์มันมีโอกาส มันมีปัญหา สัตว์นะ สัตว์ประเสริฐเป็นผู้ที่เดินไปโดยแนวร่างกายไปโดยตรงไม่เหมือนกับสัตว์ สัตว์เขาจะขนานไปกับโลก เรามีปัญญา เรามีสมองของเรา ในเมื่อมีสมองของเรา แล้วเรามีอำนาจวาสนา เราเปิดพระไตรปิฎก เราอ่านธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่กิเลสมันก็เข้ามาในการประพฤติปฏิบัติของเรา มันทำให้เราล้มลุกคลุกคลานไปไ้

นี่ถ้าปัญญามันเกิดเองโดยอัตโนมัติ เราหวังอย่างนั้น มันเป็นไปได้หรือ สิ่งที่เป็นไปไม่ได้เพราะว่าสิ่งนี้เป็นอำนาจวาสนาไง ถ้าจิตสงบขึ้นมาแล้วเกิดเห็นสภาวะกาย เวทนา จิต ธรรมขึ้นมาอย่างนั้น สิ่งนั้นต่างหาก สิ่งนี้มันจะทำให้เกิดวิปัสสนาญาณ วิปัสสนาจะเกิดขึ้นมาเห็นไหม มันมีงานทำของมันไง ถ้าจิตสงบแล้วมันมีงานทำของมัน

สิ่งที่ทำของมัน เราทำธุรกิจเราต้องมีโอกาสของเรา เราถึงจะมีตลาดมีกาลเวลาของเรา พร้อมเสมอ มันถึงจะเป็นการเป็นงานของเราขึ้นมา นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อถ้าเกิดปัญญามันขึ้นมา มันต้องย้อนไปไง ถ้าอำนาจวาสนาไม่เกิด เราต้องพึ่งครูพึ่งอาจารย์ ถ้ามีครูมีอาจารย์นะ ครูบาอาจารย์

จะชี้นำตรงนี้เข้ามาให้ได้ ชี้นำว่า เราต้องยกขึ้นวิปัสสนา ยกขึ้นวิปัสสนามันเกิดปัญญาใน ปัญญา
ในศาสนาพุทธ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาไป “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” นี่พลังงานของสมาธิ
นะ สิ่งที่เกิดสงบขึ้นมาแล้วมันมีพลังงานของมัน เพราะอะไร เพราะเวลาสงบเข้าไปแล้ว มันย้อน
เข้าไปถึงจิตติจิต เข้าไปถึงข้อมูลเดิม เข้าไปถึงโปรแกรมของใจ สิ่งนี้มันเป็นจิตใต้สำนึก มันรื้อค้น
สิ่งนั้นไปได้ มันเห็นไปไง นี่การเพ่ง การดูอย่างนั้นมันจะรื้อ มันจะย้อนไป ย้อนจากข้อมูลออกมา
จะก็ชาติก็ขนาดไหน เพราะบุญบารมีขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาผู้ที่ประพฤติ
ปฏิบัติมันจะย้อนอดีตชาติได้มากได้น้อยแล้วแต่อำนาจวาสนา “จุตูปปาตญาณ” ก็เหมือนกัน เห็น
สัตว์เกิดสัตว์ตายเป็นสภาวะแบบนั้น พลังงานอย่างนี้เป็นพลังงานของสมาธิ พลังงานของสมถะ
สิ่งที่เป็นสมถะเพราะจิตสงบเข้ามา สงบเข้ามาหลุดจากความยึดมั่นถือมั่นของโลกออกไป หลุดตัว
จากความเร่ร้อนไป มันจะเร่ร้อน มันจะยึดออกไปนะ

เวลาเราประพฤติปฏิบัติธรรม เวลาเราใช้ปัญญาใคร่ครวญตรึกในธรรมขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้ามันก็เร่ร้อน มันเร่ร้อนไปในธรรมไป ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้า ไม่ใช่ธรรมของผู้ประพฤติปฏิบัติมัน ถ้าเป็นธรรมของผู้ปฏิบัติมันมันจะเป็นการจำกัดกิเลส
มันเป็นการทำลายกิเลสเข้ามาในหัวใจดวงนั้น

แต่ถ้ามันเร่ร้อนเข้าไปในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เร่ร้อนไปในธรรม
ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เกิดมันวิตกวิจารณ์ธรรมไป มันใคร่ครวญในธรรมของสมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าไป เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมเพราะอาสวัคชญาณนั้น
ทำลายกิเลสไป ทำลายกิเลสออกไปจากใจ นั่นนะ พอกิเลสสิ้นไปจากใจขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า เสวยวิมุตติสุข จะมีความสุขมาก

จิตนี้มันมีสิ่งที่ควบคุมมันแล้วทำลาย ทำลายโอกาสมาตลอด องค์สมเด็จพระสัมมาสัม
พุทธเจ้าประพฤติปฏิบัติธรรมมา ๖ ปี ศึกษาเกี่ยวกับเจ้าลัทธิต่างๆ แต่เจ้าลัทธิต่างๆ เป็นผู้ที่ตาบอดนี้ ใน
เมื่อตาของเขาบอด ใจของเขาบอด สิ่งที่เขาบอด เขาสัมผัสสิ่งใดเขาก็ว่าสิ่งนั้นเป็นธรรมๆ แม้
แค่สมาบัติ ก็ว่าสิ่งนี้สิ้นสุดการกระบวนการประพฤติปฏิบัติแล้ว ทั้งๆ ที่ยังไม่เริ่มต้นเลยนะ

สิ่งที่เป็นความสงบของใจแค่หาบ้านอยู่อาศัย ขณะหาบ้านอยู่อาศัย ถ้าบ้านอยู่อาศัย “จิต”
มันพอลอยพอกิน มันก็อาศัยกันไป แต่มันต้องเสื่อมสภาพ มันต้องหมดอายุของมันไปโดย

ธรรมชาติของมัน สิ่งที่หมดยุของมันไป มันก็เข้า...“เกิดมาแล้วเป็นมนุษย์” เกิดมาได้ประพฤติปฏิบัติ ก็สร้างสมบุญญาธิการให้มันมีความสงบ สิ่งที่มีความสงบ ถ้าตายไปนะ ดับขันธุ์ไปจะเกิดเป็นพรหม เป็นพรหมเพราะจิตมันเข้าสมาธิเป็นหนึ่งอยู่ตลอดไป

สิ่งที่อยู่ตลอดไป ไปอาศัยไปเกิดเป็นพรหม จะต้องไปใช้ชีวิตอย่างนั้นนานขนาดไหน แล้วจะมีโอกาสมาพบพระพุทธศาสนาไหม ถ้าไม่มีโอกาสพบพระพุทธศาสนา มันก็จะมาประพฤติปฏิบัติในสภาวะแบบนั้น สิ่งนี้ที่ว่าธรรมชาติ ธรรมะเป็นธรรมชาติๆ ธรรมชาติเป็นสิ่งที่นั่นไง สิ่งที่เกิดดับไป สภาวะที่เกิดดับเป็นสภาวะธรรมชาติอันหนึ่ง สิ่งที่ธรรมชาติอันหนึ่ง ชีวิตเกิดขึ้นมาแล้วก็ต้องตายไป เราสร้างสิ่งใด จะมีดีกรรมบ้านช่อง จะสร้างสิ่งใดเป็นวัตถุทั้งหมด สิ่งนี้ทั้งหมดมันต้องทำลายไป มันต้องเสื่อมสภาพไปโดยธรรมชาติของมัน

ถ้าจิตมันเกิดดับอย่างนี้ เราตั้งสติขึ้นมามันก็ทำได้ จะมีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือไม่มี สิ่งนี้ปฏิบัติได้ไง แต่ปัญญา ปัญญาคือว่าภาวนามยปัญญาที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้เนี่ยต่างหากละ สิ่งนี้ใครจะเชื่อมั่น ใครจะทำได้ละ มันเป็นความลึกกลับมหัสจรรย์นะ

เราใช้ปัญญาของเรา เราใช้ความคิดของเรา เราก็ว่าปัญญาๆ ทำไมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านวางไว้เป็นสุดมยปัญญา การศึกษาเล่าเรียนในทางโลกนี้ทั้งหมดเป็นสุดมยปัญญา การศึกษาเล่าเรียนในทางธรรมะโดยตำรับตำรา ขณะนี้ในปัจจุบันนี้บอกว่า ต้องสอนให้เด็กเป็นศูนย์กลาง ให้เด็กมันคิดเอง

คิดขนาดไหนมันก็คิดออกมาจากตำรับตำรานั้นละ ตำรับตำราตั้งขึ้นมาก่อน เราจะเรียนวิชาต่างถิ่นสิ่งใดเราต้องมีพื้นฐาน พื้นฐานอันนี้ไง แล้วเราคิดใคร่ครวญของเรา ปัญญาของเรา ขนาดไหนที่ว่าปัญญา มันก็เป็นสุดมยปัญญา เพราะสิ่งนี้มันเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์การใคร่ครวญ การค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ สิ่งใดที่เขาค้นคว้า ทางวิชาการของเขา ทางสิ่งต่างๆ ต่อยอดกันไปๆ สิ่งนี้มันเป็นสิ่งที่สุดมยปัญญา คือว่ามันมีสิ่งพิสูจน์แล้วเป็นไปตามทฤษฎีอย่างนั้น

“จินตมยปัญญา” จินตมยปัญญาที่คิดใคร่ครวญก็วิทยาศาสตร์เหมือนกัน ใช้ใคร่ครวญ ใช้สิ่งนี้พิสูจน์กันตลอดไป สิ่งนี้มันถึงแบ่งแยก แบ่งไว้แล้ว สุดมยปัญญา จินตมยปัญญา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงปรารธนาภาวนามยปัญญาไป ถ้าภาวนามยปัญญาจะเกิดขึ้นมา ปัญญาเกิดอันนี้ ปัญญาสิ่งนี้ต่างหากถึงจะเป็นปัญญาชำระกิเลส

ถ้าปัญญาชำระกิเลส เราใคร่ครวญด้วยปัญญาของเรา เราก็ว่าเป็นภาวนามยปัญญา เพราะเราคิดเราตริกลงไปในธรรมไป มันเร่ร่อนไปในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วยังตีความผิดอีกนะ เพราะเวลาตริกลงแล้วมันใคร่ครวญของมันไป มันจะแยกจำแนกใจ นี่ไปจำแนกธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยมาร ด้วยมารคือความกิเลสตัดหาความทะยานอยากของใจ มันพอใจสิ่งใดมันก็ว่าจำแนกออกไป จำแนกออกไป...มันไม่เป็นสภาวะแบบนั้น ถ้าเป็นสภาวะที่ว่าสิ่งนี้เป็นธรรม ทำไมมันชำระกิเลสไม่ได้ล่ะ

ถ้ามันชำระกิเลสได้ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะไม่ขัดกันเลย ตั้งแต่หยาบ อย่างกลาง อย่างละเอียดขึ้นไปนะ จะส่งต่อกันเป็นขั้นเป็นตอน ถ้าขัดแย้งกันไม่ใช่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแน่นอน ในเมื่อเรา ความเห็นของเรา เราตีความธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในความเห็นของเรามันผิด ผิดจากธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันขัดแย้งกันใจ มันขัดแย้งกัน มันขัดกัน

ในเมื่อมันขัดกัน มันเป็นไปในทางเดียวกันไม่ได้ เหมือนกับเราซ่อมเครื่อง ซ่อมเครื่องยนต์ต่างๆ ถ้าเราเอานี้อตเอาสิ่งที่ว่ามันคนละขนาดไปใส่ด้วยกัน มันจะจับสิ่งนั้นอยู่ได้ไหม มันจะขันเข้าไปได้ไหม ถ้ามันใหญ่กว่ามันก็ใส่ไม่ได้ มันเล็กกว่ามันก็สิ่งนี้ มันก็ยึดสิ่งนั้นไปไม่ได้ แล้วอีกอย่างอะไหล่ต่างๆ ถ้ามันไม่ใช่สิ่งที่ว่ามันไม่เป็นรุ่นเดียวกัน มันจะเข้ากันไม่ได้หรอก

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อเราจำแนกธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยกิเลสของเรา ในเมื่อเราด้วยกิเลสของเรา เราก็ตีความด้วยกิเลสของเรา มันจะไปเข้าธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นไปไม่ได้ใจ แต่มันเข้ากับกิเลสของเราใจ ถ้ามันเข้ากับกิเลสของเราเราก็วาดภาพ เราก็จินตนาการไปว่าสภาวะธรรมมันจะเป็นแบบนั้น แล้วเราก็จะหมุนเวียนไปในวัฏฏะ เราก็จะต้องเร่ร่อนไปในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ เพราะธรรมนี้เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่ธรรมของเรา จิตมันจะเร่ร่อนไป หัวใจมันจะเร่ร่อนไป มันไม่เป็นหลักเป็นเกณฑ์ของมัน

ถ้ามันจะเป็นหลักเป็นเกณฑ์ของมัน มันต้องมีหลัก ต้องมีสติก่อน สติก็ธรรม นี่สติธรรม ธรรม สมาธิธรรม นี่เป็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้เป็นพื้นฐาน พื้นฐานที่โลกเขามีอยู่มันเกิดดับสภาวะแบบนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสรู้หรือไม่ตรัสรู้ต่างๆ นี่

สมาธิทำกันได้ทั้งนั้นล่ะ ความเป็นไปของโลกมันเป็นไปอย่างนี้อยู่แล้ว สภาวะธรรมที่เกิดดับ ก็ต้องเอานี้เป็นพื้นฐานไป

ถ้าเป็นพื้นฐานถึงจะมีสมถกรรมฐาน ถ้ามีสมถกรรมฐาน นี่ใจพ้นจากการเร่ร้อนชั่วคราว ถ้าพ้นจากการเร่ร้อนชั่วคราวเพราะว่ามันไม่ให้กิเลสหลุดกระชากลากมากเกินไป ถ้ามันทั้งเร่ร้อนนะ เร่ร้อนตั้งแต่ในการประพฤติปฏิบัติไป บวชแต่ร่างกาย บวชแต่พิธีกรรม บวชมาเป็นสมมุติสงฆ์ สงฆ์นี้สงฆ์โดยสมมุติแต่หัวใจมันก็ตริกไปในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วก็เร่ร้อนไปสภาวะแบบนั้น มันไม่เป็นปัจจัยตั้งใจ

แต่ถ้าเมื่อเรามีสติ เรากำหนดพุทโธ พุทโธขึ้นมา หรือเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิ ถ้าจิตมันสงบขึ้นมา เรามีบ้านมีเรือน เราจะไม่เร่ร้อน ถ้าเรามีบ้านมีเรือนเราจะรักษาบ้านรักษาเรือนเราได้อย่างไร ถ้ารักษาบ้านรักษาเรือนมันต้องย้อนกลับมาที่เหตุ เหตุทำไมเราถึงทำให้จิตของเราสงบได้ เรามีศรัทธามีความเชื่อขนาดไหน ถ้ามีศรัทธามีความเชื่อมันจะมีความมั่นคงใจ ถ้าเราเป็นคนที่ว่าจับจด เราเป็นคนที่ว่าไม่มีจุดยืนเลย สิ่งใดเข้ามามันก็จะคว้าเอาสิ่งนั้น เหมือนอาหาร อาหารเดียวกันนี้ เขาต้องมี อย. เพราะสารพิษต่างๆ มันมีอยู่ในโลกมากมายมหาศาลเลย มันต้องผ่านการรับรองของเขาว่าอาหารนี้เป็นอาหารที่ไม่มีพิษต่างๆ

นี่ก็เหมือนกัน ความคิดของเรามันโดนเจือไปด้วยกิเลส สิ่งที่เป็นกิเลสตัดหาความทะยานอยากมันกินทุกอย่าง อารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ดูอย่างสื่อการโฆษณาสิ อะไรโฆษณามาเราว่าจะดีไปทั้งหมดเลย “ดี” มันโฆษณามาเพื่ออะไรล่ะ? โฆษณามาเพื่อสร้างสินค้าของเขา เขาต้องการกำไรของเขา เขาต้องการธุรกิจของเขา แล้วเราก็เป็นเหยื่อไปตลอด นั่นคือการโฆษณา

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นของจริงไม่ใช่การโฆษณา แต่กิเลสมันโฆษณาตัวมันเองไป กิเลสมันต้องการว่า “สิ่งนี้ฉันรู้ธรรม ฉันศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” มันเร่ร้อนไปสภาวะแบบนั้น แล้วมันก็กิน สิ่งที่เป็นพิษเป็นภัย มันสร้างสารพิษ พิษ คือกิเลสตัดหาความทะยานอยากมันเจือเข้าไปในอารมณ์ของเรา แล้วเราก็สร้างอารมณ์ของเราให้เรากิน นี่เป็นโทษไปทั้งหมดเลย โทษเกิดจากใจของเรา เพราะมันมีกิเลสตัดหาความทะยานอยาก

ถ้ามันสงบตัวขึ้นมา กิเลสมันจะยุบยอบตัวลงมา ถ้ากิเลสมันยุบยอบตัวลง บ้านเรือนของเรา เราอาศัยบ้านเรือนเรามีความร่มเย็นเป็นสุข จะฝนตกแดดออกเราก็มีที่มุงที่บัง เราจะมีที่อาศัย

ถ้ามีที่อาศัย ที่bungที่บังใจ เวลาฝนตกแดดออก เวลาอารมณ์มันโกรธใจ เวลาอารมณ์มันโกรธ เวลา มันหลง มันต้องการถึงนั้นไป นั่นนะ ฝนตกแดดออกนะ นี่เวลามันหลง หลงไปจนถึงที่สุดนะ หลงกันไปจนกระซากลากเราไปจนเราหมดเนื้อหมดตัว

จนหมดเนื้อหมดตัวแล้ว “ทำไมเราเป็นอย่างนี้” นี่ถ้ามีสตินะ

ถ้าไม่มีสติมันจะไม่ได้เป็นอย่างนี้เลย หมดเนื้อหมดตัวมันก็ถึงกับหมดชีวิต หมดโอกาส หมดไปทุกอย่างถ้าหลงนะ เวลาถ้าโกรธมันก็เอาแต่ความเร่าร้อนมาให้หัวใจนะ เวลาเราโกรธ สิ่งนี้มันเป็นเรื่องที่ว่าฝนตกแดดออก คือสิ่งที่ว่าทำให้เราต้องหนาวต้องร้อนไป จิตถ้าไม่มีบ้านมีเรือน จะเป็นสภาวะแบบนั้น ถ้าจิตมีบ้านมีเรือน เห็นไหม ฝนตกแดดออกมันคุ้มครองได้ไง มันจะไม่ หลงไปสภาวะแบบนั้นเพราะมีสติ ถ้าไม่มีสติจิต สงบได้อย่างไร ถ้าไม่มีพุทธโฆ ไม่มีคำบริกรรม มันจะมีจุดยืนได้อย่างไร จิตมันต้องมีจุดยืนมันมีฐานที่ตั้งของมัน ฐานที่ตั้งของมันมีสติ

ความรู้สึกเกิดจากรู้สึก ความรู้สึกอยู่ที่ไหน? อยู่ที่กลางหัวใจ อยู่ที่กลางหัวอก อยู่ที่ ปลายจมูก อยู่ที่ไหนก็ได้ถ้าสติมันควบคุมอยู่ จุดของความคิด จุดที่ตั้ง “ภาวสวะ” ฐานที่ตั้งของ ความคิด ถ้าฐานที่ตั้งของความคิดขึ้นมา สติมันพร้อมขึ้นมามันจะตั้งลงตรงนี้ ตั้งลงตรงนี้นะ ถ้าจิต สงบเข้ามาโดยธรรมชาติของมัน มันอยู่ที่กลางหัวใจเลย กลางหน้าอกนะ สงบเข้ามาขนาดไหน ถ้า คนมีวาสนาจิตสงบเข้ามาจะเห็นดวง จะเห็นเป็นความสว่างขึ้นมาจากกลางหัวใจ จุดศูนย์กลางนี้ สว่างออกไปข้างนอก ว่างหมด สว่างหมด เห็นไหม ถ้ามันเป็นดวงแก้วเป็นความสว่างเข้ามาจาก ภายนอกเข้ามา ก็ตั้งเข้ามาอยู่กลางหัวใจ พอดึงเข้ามาอยู่กลางหัวใจ ราพึงใจ เห็นสภาวะต่างๆ เหมือนแสงไฟ เหมือนดวงไฟ เหมือนกับกระดิ่งต่างๆ เหมือนกับพระจันทร์นี้จะดึงเข้ามา ถ้าจิต มันมีสงบแล้วมันมีวาสนามันจะเห็นสภาวะแบบนั้น

ถ้าจิตเราไม่มีวาสนามันสงบเฉยๆ ก็ได้ สงบโดยมีสติ สติคือความรู้สึก ความรู้สึก “สติ” เป็นความรู้สึกระลึกไม่รู้ไม่ใช่ผู้รู้ ผู้รู้คือตัวจิตตลอดเวลา สิ่งที่ผู้รู้มีจิตตลอดเวลา เวลาเราเพลิน เรา สบายใจ เวลาเรานั่งสบายๆ เราสบายๆ วันนี้สบายใจ เห็นไหม ผู้รู้มันรู้ของมันอยู่ แต่สติมันเพลิน มันก็ส่งไปตลอด ผู้รู้มีอยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าสติมันไม่สมบูรณ์ผู้รู้นี้ก็สักแต่ว่ารู้ นี่รู้โดยธรรมชาติของ มันแต่ไม่มีสติควบคุม

ถ้าเรามีเจตนา เราตั้งสติของเราขึ้นมา สติจะพร้อมขึ้นมา ผู้รู้ชัดเจนขึ้นมา เพราะเราจะรู้สึกตัวชัดเจนมาก เราจะกำหนดพุทโธด้วยสตินี้มันจะชัดเจนของมัน สิ่งที่ชัดเจนของมันขึ้นมา ผู้รู้กับสติ สติไม่ใช่จิต สติเกิดจากจิต ไม่ใช่จิต

แต่ถึงที่สุดแล้วมันจะไปเป็นอันเดียวกันต่อเมื่อถึงที่สุด ถึงที่สุดแล้วผู้รู้กับสติจะเป็นอัตโนมัติทั้งหมดเลย อัตโนมัติทั้งหมดเพราะเราต้องทำลายกิเลสออกไปจากใจมันถึงจะเป็นอัตโนมัติของมันนะ แต่ถ้ายังมีกิเลสอยู่มันไม่เป็นอัตโนมัติหรอก เพราะกิเลสมันนอนอยู่ในหัวใจ กิเลสมันจะทำให้สิ่งนี้ ช่องว่างจะทำให้ถ่างออก ถ่างให้สติหายไป ความสติความระลึกรู้นี้บางไป จางไป

สิ่งที่จางไป ผู้รู้ก็มีของมันอย่างนั้น ถ้าผู้รู้มีสติไม่สมบูรณ์ ไม่ตั้งขึ้นมา เราจะทำความสงบของเราขึ้นมา เราจะรักษาใจของเราอย่างไร เราจะตั้งฐานของเราอันนี้ได้อย่างไร ถ้าฐานอย่างนี้มี ความสงบของเรายังมี นี่ที่อาศัยสร้างบ้านสร้างเรือนนะ เวลาสร้างบ้านสร้างเรือนขนาดไหน ทางโลกเขา เขาต้องบำรุงรักษา มันมีค่าใช้จ่าย การบำรุงรักษามันมีค่าใช้จ่ายอย่างนั้น มันต้องซ่อมต้องบำรุงตลอดไป แล้วเราจะซ่อมบำรุงขนาดไหนมันก็จะเสื่อมจากสภาวะแบบนั้นไป นี่เป็น สัพพเวท ธมมา อนตตา สภาวะธรรมที่เกิดขึ้นมาเป็นอนัตตา

ถ้าเราอนใจ ถ้าเราหลงไป เราไม่เข้าใจว่าสิ่งนี้เป็น สัพพเวท ธมมา อนตตา ว่างอย่างนี้ สว่างอย่างนี้ นี่ใจ นิพพาน แสงสว่างเป็นนิพพาน นิพพานเป็นแสง เป็นความสุขๆ นี่ความเข้าใจผิดใจเร่ร้อนไปในธรรมจะเข้าไปเป็นความผิดพลาดอย่างนั้นใจ

“นิพพานว่าง ว่าง ความว่างอย่างนี้จิตมันสงบ ว่างคือนิพพานแล้ว นิพพานแบบปุถุชน” นี่มันนอนใจตลอดไปนะ เราทำมาขนาดนี้ เรามีสติสัมปชัญญะ เราพยายามสร้าง สร้างความสงบของเราขึ้นมาขนาดนี้ สิ่งนี้เป็นทุกข์ ความสุขขนาดไหนมันเป็นความสุขชั่วคราว เวลามันเสื่อมมาแล้วมันจะมีความเร่ร้อนมาก เหมือนกับเรามีอาหารการกินที่อุดมสมบูรณ์ เวลามันถึงเวลาข้าวยากหยากแพงขึ้นมา เราจะทำอย่างไรขึ้นมา เราจะสงวนรักษาอาหารไว้ให้เรากินไหม ถ้าเราสงวนรักษาอาหารไว้ให้เรากิน ข้าวยากหยากแพงเราก็จะดำรงชีวิตของเราไปได้ ถ้าเรามีสติระลึกได้อยู่ เราจะต้องควบคุมสิ่งนี้ให้ได้ ควบคุมบ้านแล้วรักษาเราไม่ให้เร่ร้อนจนเกินไป

ถ้าคนเร่ร้อน เห็นไหม เหมือนนักกีฬาเลย มีชื่อเสียงขึ้นมาแล้วไม่ยอมฝึกซ้อม มีแต่จะเอาเงินของเขา มีแต่จะหาเงินหาทอง คิดว่ามันจะเป็นเงิน ได้เงินได้ทองขึ้นมาจะ ถ้าไม่ฝึกซ้อมแล้ว

ชื่อเสียงมันก็จะถดถอยไป สิ่งที่ว่าจะได้ๆ กลับไม่ได้เลย แต่ถ้าเราฝึกซ้อมของเราอยู่ เรายังรักษาสิ่งที่ว่า เป็นสิ่งที่กำเนิด กำเนิดชื่อเสียง กำเนิดความเป็นนักกีฬาของเราขึ้นมา สิ่งนี้จะอยู่กับเรานาน ถ้าเรายังรักษาของเราได้ ถ้าเรารักษาของเราไม่ได้มันก็จะพลัดพราก มันก็ต้องหลุดไป

เพราะโลกนี้เป็นอนิจจังทั้งหมดเลย อาศัยโลกนี้ อาศัยสิ่งใดๆ จะหวังพึ่งสิ่งใด จะไม่มีสิ่งใดเป็นที่พึ่งได้ เพราะโลกนี้เคลื่อนไปตลอดเวลา สิ่งต่างๆ โลกนี้จรไปตลอดเวลา มันเป็นเรื่องที่ว่า เร่ร้อนมาทั้งหมด เห็นไหม โลกนี้เป็นอนิจจัง มันจะแปรสภาพของมันแน่นอน เราจะรู้หรือไม่รู้ มีชีวิตอยู่ของเรา จะเกิดภพชาติไหน สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ผู้ประพฤติปฏิบัติอยากรู้ อยากเห็นมากกว่า ชีวิตนี้มาจากไหน เรามาจากไหนเราถึงเกิดมาเป็นปัจจุบันนี้ เราไปอยากรู้สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์

สิ่งที่ควรเป็นประโยชน์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนขึ้นมาให้ชำระกิเลส ให้สร้างวิปัสสนาญาณของเราเกิดขึ้นมา สิ่งนี้ต่างหากเป็นประโยชน์ สิ่งที่เป็นประโยชน์ ถ้าพอเราได้ประโยชน์ขึ้นมา สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ เราจะรู้ก็ได้ เราจะไม่รู้ก็ได้ สิ่งที่ไม่รู้ สิ่งที่ไม่รู้ไง เวลาพระอรหันต์แต่ละองค์ระลึกอดีตชาติได้ต่างกัน สิ่งนี้สิ่งนี้มันเป็นความลึกลับสลับซับซ้อน สิ่งที่ไม่รู้ พระอรหันต์ไม่รู้ได้อย่างไร พระอรหันต์ต้องรู้ทั้งหมดสิ “รู้” รู้เพราะอะไร เพราะไม่ลึกลับสลับ รู้ตามความเป็นจริง รู้สิ่งที่เป็นอริยสัจ ถ้าไม่ลึกลับสลับ ไม่มีความเห็นสิ่งนั้น มันก็รู้ไง รู้ตามเฉพาะของใจดวงนั้น

สิ่งที่รู้สภาวะใจดวงนั้น นี้เราไปอยากรู้สิ่งที่เป็นของไม่เป็นประโยชน์ สิ่งที่เป็นประโยชน์ จิตสงบแล้วถึงย้อนกลับมาใจ ครูอาจารย์สอนมาอย่างนี้ เราเป็นลูกศิษย์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เห็นไหม เราจะจรไป เราจะซุกซนไป จะเร่ร้อนแต่เรื่องของร่างกาย แต่หัวใจจะมีหลักตลอดนะ ไปก็เพื่อไปหาใจดวงนี้ ไปประพฤติปฏิบัติก็ต้องหาใจของเรา ถ้าใจของเรา เราเจอใจของเรา เราเจอบ้านของเราขึ้นมาแล้ว สร้างบ้านสร้างเรือนขึ้นมาแล้ว จะต้องทำบ้านเรือนในห้วงดวงใจขึ้นมา เราจะต้องวิปัสสนาของเราขึ้นมาให้ได้ เราจะหางานทำในบ้านของเราใจ ถ้าในบ้านของเรา เรามีงานทำของเราขึ้นมาในบ้านของเราขึ้นมา ธุรกิจเราจะเกิด นี้ภาวนามยปัญญาจะเกิดตรงนี้

ถ้าภาวนามยปัญญาเกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมาด้วยการกระทำของเรา ไม่ใช่เร่ร้อนไป ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เร่ร้อนไปในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเป็นปัญญาอบรมสมาธิทั้งหมด เพราะสิ่งนั้นถ้าเราเข้าใจตรีกในธรรมขององค์

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถึงที่สุดแล้วมันจะปล่อยวาง มันจะปล่อยวางเพราะมันเป็นงานข้างนอกใจ สิ่งที่เป็นงานข้างนอก เราตริกร เราใช้ปัญญาของเราขึ้นไปเพื่อจะให้มันสงบตัวเข้ามา ขณะเราใช้ปัญญานานไหน มันใคร่ครวญมันจะสงบตัว ถ้าสงบตัวเข้ามามีอันนี้คือสมณะใจ

ถ้ายังเร่ร้อนอยู่ก็เพียงแต่เพื่อเร่ร้อนเพื่อจะหาที่มันของตัว ถ้าเราเร่ร้อนขึ้นมา สิ่งที่เราทำงานขึ้นมาเราก็ต้องการเงิน ต้องการสิ่งตอบแทน สิ่งตอบแทนเพราะการเราลงทุนลงแรงไป นี่เหมือนกัน เราใช้ตริกรไปในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราลงทุนลงแรงไปเพราะเราไม่มีปัญญาของเราใจ เราต้องกู้ต้องยืม เวลาอ่านพระไตรปิฎก เวลาเราซึ่งใจขึ้นมา นี่เหมือนเรากู้ยืมมา ไม่ได้ทำของเราเลย ขณะที่เราทำ เราสร้างบ้านสร้างเรือนขึ้นมา แล้วเราวิปัสสนาขึ้นมา นี่งานของเรา ภาวนามยปัญญาเกิดตรงนี้ เป็นงานของเราเพราะมันทำอยู่ในบ้านของเรา ทำอยู่ในจิตของเรา เพราะกิเลสมันอยู่ที่ใจ ในเมื่อกิเลสมันอยู่ที่ใจ เราทำความสงบของใจขึ้นมา ใจมันก็อยู่ในฐานที่ตั้งนั้น

ถ้าฐานที่ตั้งนั้น ถ้ามันสงบขึ้นมา ราพึงไปที่กาย เห็นไหม ถ้าราพึงไปที่กาย ใครเป็นคนเห็น กายล่ะ? นี่ตาใน ตาในคือจิตหัวใจที่มันมีดวงตา หัวใจที่มันเปิดตาใจ เปิดตาใน แต่เดิมไม่เคยเห็น กายเลย “เห็น” เวลาทางการแพทย์เขา เขาผ่าตัด เขาเห็นแต่ร่างกาย เขารักษากันมา ขนาดไหนมันเป็นสมมุติ ร่างกายนี้สมมุติ คือชั่วคราวทั้งหมด ร่างกายถ้าเป็นร่างกายจริง เวลาตัดแขนทิ้งเป็นอะไรล่ะ มนุษย์แยกชิ้นส่วนออกไปเป็นคนใหม่ ซึ่งไปสลิคนอยู่ที่ไหน มนุษย์อยู่ที่ไหน ซึ่งไปที่แขน... นี่คือแขน นี่คือกระดูก นี่คือขา นี่คือศีรษะ นี่คือเท้า นี่คือปอด...นี่มันไม่ใช่คน รวมเข้ามาถึงเป็นคนถึงไม่เห็นกายใจ

แต่ถ้าจิตมันสงบเข้ามา เข้ามาที่มันเห็น เห็นสภาวะของมัน ถ้าเห็นโครงกระดูกมันก็เป็นเห็นโครงกระดูกของร่างกายเรา เราเห็นกระดูกโครงจะเป็นอสุภะ เห็นเป็นอสุภะอย่างไรเราก็เห็นเป็นร่างกายของเรา เราจะเห็นสิ่งใดก็แล้วแต่ นั่นคือตาของใจมันเปิดใจ ถ้าตาของใจเปิดเห็นกาย โดยตามความเป็นจริงอันนั้น สิ่งนี้ต่างหากถึงเป็นวิปัสสนา เพราะเราเห็นอยู่ในบ้านของเรา เราเห็นจากฐานความคิดของจิตนี้ จิตนี้มันสงบเข้ามา มันเป็นงานของเราใจ สิทธิตามหน้าที่ของเรา เพราะใจของเราเป็นผู้เห็น ใจของเราเป็นผู้พิจารณา

ถ้าใจของเราเป็นผู้พิจารณา แต่เดิมเราคิดว่าจะอาศัย เรามีร่างกาย เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เรามีสิ่งต่างๆ ขึ้นมา สมบัตินี้เป็นของเรา นี้อุปาทานความยึดมั่นถือมั่นเป็นสภาวะแบบนั้น อุปาทานยึด

มันนะ ยึดทั้งหมดเลย ยิ่งยึดตรงไหน สิ่งนี้จะเป็นที่พึ่งอาศัย สิ่งนี้จะเป็นที่อบอุ่นใจนะ ยึดสิ่งใด ทุกข์ทั้งหมด ยึดสิ่งใดพึ่งไม่ได้ทั้งหมด แต่ถ้ายึดธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เร่ร่อนไป นี่มันก็จะเจริญแล้วเสื่อมตามสภาวะธรรม

แต่วิปัสสนานี้ต่างหากละ ความจะพึ่งพาอาศัยสิ่งนี้ต่างหาก ถ้าจิตมันวิปัสสนา เห็นสภาวะกายแบบนี้ ร่างให้กายเป็นสภาวะไปเป็นอย่างนี้ ภาระงานของเราไปเป็นอย่างไร ภาวนามยปัญญาเกิดขึ้นจากเราไป ถ้าภาวนามยปัญญาเกิดขึ้นจากเรา มันเป็นธรรมของเราไป มันเป็นปัจจัยจัดตั้ง

จิตมันกระทบตลอดนะ เวลาพิจารณาใคร่ครวญไป ใคร่ครวญในกาย สิ่งทีสภาวะเห็นกาย ใครเป็นผู้เห็น? สภาวะจิตนี้เป็นผู้เห็น สภาวะจิตนี้มันมีอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นมันเห็นว่าเป็นสภาวะแบบนั้น มันเป็นไปโดยสัญชาตญาณ เป็นไปความเห็นของมันไป

“มาร” เหมือนเชื้อโรคที่อยู่ในร่างกายมันต้องแสดงตัวของมัน ทำให้เราเจ็บไข้ได้ป่วย นี่ก็เหมือนกันกิเลสตัดหาความทะยานอยากมันอยู่ที่หัวใจใช่ไหม ในเมื่อจิตสงบเข้ามา มันไม่มีอำนาจไม่มีพลังขับเคลื่อนใจ ถ้ามันธรรมชาติของมัน พลังขับเคลื่อนเป็นตัดหาความทะยานอยาก เป็นสมุทัยทั้งหมด สิ่งที่เป็นสมุทัยเร่ร่อนไปในธรรมก็เป็นสมุทัยทั้งหมด

แต่ขณะที่จิตมันสงบเข้ามาแล้วยกวิปัสสนาได้ ปัญญามันเกิดขึ้นมาจากภายในอย่างนี้ สิ่งทีปัญญาที่เกิดขึ้นจากภายในอย่างนี้มันไม่มีพลังขับเคลื่อนจากตัดหาความทะยานอยากไป มันถึงเป็นสัจจะความจริงใจ สิ่งที่เป็นสัจจะความจริงนี้คือปัญญาไป สิ่งที่เป็นปัญญาไม่มีกิเลส ไม่มีตัดหา ไม่มีพลังขับเคลื่อนของตัดหาความทะยานอยาก เห็นไหม สิ่งทีตัดหาความทะยานอยากขับเคลื่อนไปนั้นมันเป็นสมุทัยทั้งหมด มันเป็นอรรถกถาญาณุโยค ถ้ามีความพอใจมันก็เป็นกามสุขัลลิกานุโยค มันไม่เป็นมัชฌิมาปฏิปทา

ถ้าเป็นมัชฌิมาปฏิปทามันต้องทำสัมมาสมาธิ มันต้องมีสมณะตัวนี้ไป มันต้องมีบ้านมีเรือน มีขอบเขตของบริษัทของห้างร้านของเราที่เราจะประกอบธุรกิจนั้น ถ้าเรามีขอบเขตในห้างในร้านของเราขึ้นมา มีบ้านมีเรือนของเราขึ้นมา

นี่มันถึงต้องมีสมณะ มันถึงต้องมีสัมมาสมาธิ สัมมาสมาธิเกิดปัญญามันก็เป็นมรรค ๘ นี่อาสวัภขญาณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านชำระกิเลสของท่านไปนะ องค์

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไป ไม่ได้เอาธรรมของใครไปเลย วางธรรมไว้ให้เราก้าวเดินอีกต่างหาก

เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สร้างสมบุญญาธิการมา เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถึงวางธรรมได้ไง พระปัจเจกพระพุทธเจ้าสอนได้เมื่อยังมีชีวิตอยู่ พอหมดดับขันธไปเพราะไม่ได้วางสังขาร ไม่ได้วางบัญญัติอันนี้ไว้อย่างนี้ ไม่ได้วางบัญญัติไว้ มันถึงว่าเราเกิดมาพบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เหมือนกับกรรมโอสถที่มียาใจ ยารักษาโรค แต่ยาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามหัศจรรย์มาก

ผู้ที่ศึกษาเล่าเรียนก็สร้างสมบุญญาธิการเท่านั้น เป็นสัญญา เป็นความเร่ร้อนของใจไปในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วให้กิเลสตัดหาความทะยานอยากไปยึดมั่นถือมั่นว่าฉันเป็นคนฐรรณัง เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติธรรม เป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิต เป็นการเขียนคَوْلัมน์ เขียนหนังสือต่างๆ ออกมาเป็นธรรมๆ

ปัญญาของสาวกะ ปัญญาของสาวก จะมีปัญญาควงไหน ปัญญาของใคร จะเสมอเท่ากับปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันเป็นไปได้หรือไม่

ธรรมและวินัยนี้สะอาดบริสุทธิ์ผุดผ่องอยู่แล้ว มันเป็นความสมบูรณ์โดยตัวของมันเองอยู่แล้ว เราจะไม่ต้องไปวิเคราะห์หิวใจสิ่งนั้นไป เราไม่ควรเอาจิตของเราไปเร่ร้อนไปในธรรมสภาวะแบบนั้นเลย เป็นนักปราชญ์ด้วยตัดหาความทะยานอยากด้วยความคิดของใจดวงนั้น นี่คือสุดมยปัญญาไง มันเร่ร้อนไปด้วยกิเลสตัดหาความทะยานอยากไปในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันยังไม่รู้สึกตัวมันนะ ยังไปยึดมั่นถือมั่นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วมาวิเคราะห์หิวใจเป็นจันตมยปัญญา จันตมยปัญญาเพียงแต่สู้กัน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีปัญหามหาศาล จะสิ่งใดๆ เอตทัคคะ ๘๐ องค์ จะมีปัญญานาคนไหน อย่างพระอานนท์ พระสารีบุตร เป็นผู้ที่มีปัญญานาคนไหนก็แล้วแต่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องเหนือกว่าๆ ทั้งนั้นเลย แล้วอย่างสาวกะ ยิ่งสุดท้ายสุดปลายอ้อปลายแฉมอย่างผู้ที่สาวกะที่ประพฤติปฏิบัตินี้ จะว่า มีปัญญาๆ

ปัญญาอย่างนี้ปัญญาโดยพญามาร ปัญญาภิเลสพาใช้ซะ มันกลับมาทำลายเราทั้งหมดเลย ทำลายโอกาส ทำลายในการประพฤติปฏิบัติ

แต่ถ้าเรามีความเชื่อมั่น เรามีศรัทธามาก เราต้องวางสิ่งนั้นให้ได้

เราไม่ให้ใจเร่ร่อนไป ต้องให้มีหลักมีเกณฑ์ การมีหลักมีเกณฑ์ ต้องมีจุดคง มีค้ำยัน ต้องไปแบบนอแรด เราต้องมีหลักไป “นอแรด” เพื่อเป็นหนึ่งเดียว เพื่อไม่ให้หัวใจมันกังวลใจ หัวใจนี้กังวลแล้วเกาะเกี่ยวไปนะ จะประพฤติปฏิบัติก็ต้องมีหมู่มีคณะ มีความอบอุ่นของใจ ไปไหนก็ต้องมีคนช่วยบำรุงรักษา จะไปไหนก็ต้องมีคนส่งคนรับ นี่มันเป็นเรื่องของกิเลสตัดหา ความทะยานอยากไปทั้งหมดเลย จะเอาตัวไม่รอดนะ

แต่ถ้ามีความเข้มแข็ง องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านประพฤติปฏิบัติมา มีใครคอย ส่งเสียท่านล่ะ ปัญจวัคคีย์ยังทิ้งไปเลย ทิ้งไปจนองค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ผู้เดียว มันถึงว่าย้อนกลับมาเข้ามาถึงภายใน

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราจะประพฤติปฏิบัติ ใจดวงนี้ดวงเดียวเท่านั้นแหละ สิ่งทีกิเลสตัดหา ความทะยานอยากมันก็อยู่กับใจดวงนี้ ถ้าใจดวงนี้มันต้องเกิดต้องตาย เร่ร่อนไปในวัฏฏะนะ ทั้งๆ ที่เจอรธรรมขององค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เจอครูบาอาจารย์นะ หมู่คณะเป็นผู้ที่ประพฤติ ปฏิบัติพร้อมเสมอทุกอย่าง ทุกอย่างพร้อมเสมอ ปัจจัย ๔ ทุกกฤหัสถ์เขาพร้อมที่จะส่งเสริมบำรุง ตลอดเวลา ไม่มีสิ่งใดบกพร่องเลย

มันบกพร่องเฉพาะความเพียรของเรา บกพร่องเฉพาะเราประมาณเล็กน้อย เราไม่มีความจงใจของเราในการประพฤติปฏิบัติ แล้วเราจะเอาใจของเราให้อยู่ เห็นไหม เวลาไปศึกษาธรรมก็ เร่ร่อนไปในธรรมขององค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่เป็นความจริงเสียที

ถ้าเป็นความจริงเสียที มันจะมีความสงบเข้ามา สิ่งที่สงบคือธรรมของเราทั้งนั้น ถ้ามีสติ พร้อม มีความสงบของใจเข้ามา สิ่งต่างๆ ต้องมีความสงบของใจเข้ามา แล้วถ้าวิปัสสนาเข้ามาเห็น สภาวะเป็นไปของจิตที่มันเห็นสภาวะของกาย มันจะแปรสภาพขนาดไหน เห็นสภาวะนะ สิ่งที กระทบนั้นแหละมันจะแปรสภาพของมันไป นี่ไตรลักษณ์

“สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นไปเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องดับไปเป็นธรรมดา”

ของสิ่งนี้มันมีอยู่แล้ว สภาวะธรรมมีอยู่แล้ว องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสรู้ธรรม หรือไม่ตรัสรู้ธรรม ธรรมก็มีอยู่แล้ว สภาวะของธรรมชาติ สภาวะของคนที่เกิดขึ้นมามันก็ต้องดับ บุกสลาย มันต้องตายไป อารมณ์ความรู้สึกก็ต้องเหมือนกัน วัตถุสิ่งใดมันต้องเคลื่อนไปโดย

ธรรมชาติของมัน มันต้องเป็นแปรสภาพของมันตลอดไป สิ่งที่แปรสภาพมันเป็นธรรมชาติ มัน เป็นสิ่งที่มียู “สิ่งที่มียู” ความคิดความเห็นมันละเอียดอ่อนเท่านั้นเอง สิ่งทีละเอียดอ่อน ถ้ามัน ละเอียดอ่อน มันละเอียด มันไว สิ่งทีไวมาก สิ่งทีไวแล้วมันสืบทอดกันตลอดเวลาคือหัวใจ สิ่งที หัวใจยึดมั่นถือมั่นสิ่งนี้ มันถึงดำรงของมันไป

มันถึงเร่ร้อนใจ มันถึงหาจุดยืนไม่ได้ใจ

แต่ถ้าสติมันตามตลอด พุทโธ พุทโธ ขนาดไหน จิตมันจะเร็วขนาดไหน พุทโธ ตาม ตลอดไป มันสงบเข้ามานะ เวลารวมเข้ามา เริ่มขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปนาสมาธิ รวมเข้ามา ขนาดไหน จิตมันจะตามรู้ตลอด สติพร้อมตลอด สงบเข้าไปขนาดไหน ฐานของจิต สิ่งทีฐานของ จิตมันจนสงบ มันบ่อยครั้งเข้า จนมันเป็นสมาธิขึ้นมา มันตั้งมั่น เวลามันออกวิปัสสนา ปัญญา มัน เกิดขนาดไหน พลังงานอันนี้มันเห็นสถานะของมันไป นี่ธรรมของเรา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประพฤติปฏิบัติมา อาสวักขณญาณตัดกิเลสอันนี้ไว้แล้ว เป็นสัจจะความจริงอันหนึ่ง แต่เราประพฤติปฏิบัติ ถ้าเราไม่มีความยึดมั่นถือมั่นของเรา ถ้าเราไม่มี ความเข้มแข็งของเรา ไม่ใช่ยึดมั่นถือมั่นด้วยอุปาทานด้วยกิเลสตัดหาความทะยานอยากนะ เรา เชื่อมั่น เชื่อมั่นในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วยึด ยึดอยู่ด้วยความเพียรชอบ ของเราตลอดไป ถ้าความเพียร เห็นใหม่ ความผิด-ความถูกที่การประพฤติปฏิบัตินี้ มันเป็นเรื่อง ธรรมดาใจ การงานสิ่งใดใครบ้างทำแล้วไม่เคยทำความผิดพลาดใจ แล้วเราทำประพฤติปฏิบัติจะ ให้อุถูก

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๖ ปีนี้สมบุกสมบันขนาดไหน ครูบาอาจารย์ของเรา สมบุกสมบันขนาดไหน ผู้ที่มีอำนาจวาสนาที่ว่าขิปปาภิญญา อันนั้นก็อำนาจวาสนาของเขา วาสนาของเขา เขาทำของเขาได้ มันเรื่องของเขาเนะ ใจดวงหนึ่งกับใจดวงหนึ่งใจ ใจของเขากับใจ ของเรามันไม่ใช่ใจดวงเดียวกันใจ ถ้าใจของเรา เราทุกข์ยากใหม่ ถ้าใจของเราทุกข์ยาก เราเจอครู บาอาจารย์ใหม่ เราเจอครูบาอาจารย์ผู้ที่ขึ้นมาอยู่แล้ว เราเจอธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ เจ้าใหม่

นี่ถ้าเราเชื่อมั่นใจ เพราะทุกข์เกิดที่ใจ เราเกิดมานี้เราทุกข์ เราทุกข์มาก จะมั่งมีศรีสุข จะ ทุกข์ยาก ทุกข์จนเจ็ญใจ บวชเป็นพระเป็นเจ้ามาแล้วก็เหมือนกัน คนมีอำนาจวาสนาบารมี เขา

บิณฑบาต เขาออกประพาศปฏิบัติของเขา เขาก็มีคนคอยถือถาดเขา เราเป็นคนจู้ทุกข์จู้ยาก เราประพาศปฏิบัติมา เรานุกป่าฝ่าดงมา ไม่มีใครสนใจ

ไม่สำคัญ ไม่สำคัญเลย สำคัญคือมีหัวใจใหม่ “ทุกข์” ทุกข์ขนาดนี้ไง ถ้ามันบีบคั้นขึ้นมาในหัวใจของเรา ถ้าเราเป็นคนเข้มแข็งขึ้นมา สิ่งที่ยังเกิดขึ้นมาที่มันบีบคั้นใจของเราขึ้นมา เรามีสติ มันจะเกิดขนาดไหน นี่มันต้องดับ มันจะบีบคั้นใจขนาดไหน ถ้าเรามีสติ เรารักษาใจของเรา มันต้องแปรสภาพของมันไป ไม่มีสิ่งใดคงที่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกแล้วไม่มีสิ่งใดคงที่ ทุกข์ก็ไม่คงที่

เราออกธุดงค์ของเราไป ปฏิบัติของเราไป เราไปของเรา เราเร่ร้อนไปเพื่อจะหาจุดยืนใจ ถ้าเราไม่เร่ร้อนออกไป เราอยู่กับที่เราจะไม่ได้อะไรเลยเพราะมันนอนใจ ถ้าเราออกเคลื่อนไหวไปเพื่อจะหาธุดงค์ ธุดงค์เพื่อเหตุนี้ ออกประพาศปฏิบัติเพื่อเหตุนี้ แต่ก็หาใจ ใจที่มันอยู่กับเรานี้เราหาไม่เจอ แต่ถ้าเราเคลื่อนออกไปเพื่อจะหา มันไป ล้อออกมาไป อยากรู้ได้เสีย เราต้องเข้าถ้าเสีย เข้าถ้าเสีย แม่เสียมันรักษาลูกเสียลูกของมันอยู่นะ เราจะทำอย่างไรที่จะเอาลูกเสีย

นี่ก็เหมือนกัน เราจะหาใจ หาความรู้สึก หาบ้านเรือนของเรา มันก็ต้องเคลื่อนออกมา ต้องออกธุดงค์ เพื่อจะออกธุดงค์ออกเคลื่อนไหวขนาดไหนก็หาใจของเรา ในเมื่อใจของเราเจอแล้วปัญญามันเกิดใหม่ ถ้าปัญญามันเกิดขึ้นมา นี่ภาวนามยปัญญาเกิด เราจะเอาลูกเสียไป ถ้าเราจะเอาลูกเสียเราจะทำอย่างไรกับมัน เราจะฆ่าแม่มัน เราจะฆ่าเสียทั้งหมด ฆ่าเสียคือสิ่งที่มันมีพิษมีภัยอยู่กับหัวใจ มันกลืนกินทุกอย่าง มันหาอาหารเข้ามาปรนเปรอ

มันอยู่ในถ้ำนะ อยู่ในภูเขาของใจ ก็เลศตมความมันอยู่ในภูเขาของใจนะ แล้วมันก็ออกไปหาเหยื่อ ออกไปหารูป รส กลิ่น เสียง ออกไปหากิเลสตัณหาความทะยานอยากที่มันต้องการ เห็นไหม คนมักใหญ่ใฝ่สูง คนมักมาก จะไม่มีเมืองพอ เขาจะหาสิ่งใดที่ไม่มีเมืองพอ เขาจะมีความทุกข์ของเขาถึงที่สุด เศรษฐี-มหาเศรษฐีเขาเคยพอของเขาไหม? เขาก็ต้องทำของเขาตลอดไป จนกว่าชีวิตของเขาจะสิ้นไป

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อกิเลสตัณหาความทะยานอยากในหัวใจมันหาสิ่งนี้มาเป็นเหยื่อมันป้อนใจตลอดเวลา มันคั่นคว่ำ มันไปกว้านสิ่งนั้นเข้ามาปรนเปรอมัน เห็นไหม เราถึงจะต้องใช้ความสงบ “ปิดถ้ำ” ปิดปากถ้ำไม่ให้เสียมันออกไปหากิน นี่คือการหาบ้านหาเรือนไม่เร่ร้อนไป

แล้วเราเข้าไปในถ้ำเสือจะไปทำลายเสือ วิปัสสนาไป นี่ฐานของใจ ใจมันอยู่อย่างนี้มันเห็นสภาวะแบบนี้ มันก็วิปัสสนาของมันไป

สิ่งนี้เป็นภัยทั้งหมด ภัยทั้งหมดนะ รูป รส กลิ่น เสียง เรื่องของเรา ร่างกาย สิ่งนี้มันต้องแปรสภาพ สิ่งนี้มันเป็นสิ่งสกปรกโสโครกตลอดไป สิ่งสกปรกโสโครกเพราะตามธรรมชาติของมันเห็นสภาวะแบบนั้น แต่มันเกิดมาเป็นมนุษย์ มนุษย์เป็นสภาวะแบบนี้ มันถึงว่ากลิ่นคาวของมนุษย์ไง ทำไมเทวดาเขาไม่มีร่างกาย เขามีแต่รูปเป็นทิพย์ เขาก็มีร่างกายของเขา เวลาพรหมเขาไม่มีของเขาละ สิ่งนี้มันเป็นหยาบ-ละเอียด ต่างเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไป สิ่งที่ยาบ-ละเอียดเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไป นี่คืออำนาจวาสนาของในปัจจุบันธรรมนี้ ในปัจจุบันนะ

เพราะในปัจจุบันเราเป็นมนุษย์ ในอดีตเราเคยเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม เราเคยตกนรกหมกไหม้มา เห็นไหม ในอดีต ในอนาคต อนาคตถ้าเราทำคุณงามความดีจะเป็นสภาวะแบบนั้น ถ้าในปัจจุบันธรรมละ นี่ไง “ปัจจุบันธรรม” ถ้าหัวใจมันเข้ามาเป็นปัจจุบันธรรมนี้ มันเข้ามาวิปัสสนาอย่างนี้ เห็นสภาวะกายแบบนี้ ปัญญาเห็นสภาวะแบบนี้ เคลื่อนไปแบบนี้ มันเป็นความคิดที่เคลื่อนไป เคลื่อนไปโดยที่เราไม่มีสภาวะหัวใจที่เป็นสัมมาสมาธิ มันเป็นสภาวะที่เราเห็นใจ เราเห็นสภาวะธรรม ปัญญามันเกิดคือเรารู้แจ้งจากสภาวะธรรมแบบนี้ นี่ไง นี่ธรรมในบริษัทของเรา ธรรมในบ้านในเรือนของเรา เป็นธรรมส่วนบุคคล เป็นธรรมของใจดวงนั้นใจ ไม่ใช่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกชี้วางไว้ ให้เป็นผู้ปฏิบัติใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไม่สามารถทำให้ใจดวงไหนสะอาดบริสุทธิ์ได้ เป็นผู้ชี้นำตลอด เราเดินไปทาง เราเดินทาง เราไม่รู้จักทาง เราก็มียางอยู่ที่ปาก เราถามเขาไปเรื่อย ที่นั่นอยู่ที่ไหน ไปไกลขนาดไหน ใกล้ขนาดไหน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นคนบอกทางใจ ชี้ทางให้เราตลอด เห็นไหม เราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เหมือนเราถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อ่านพระไตรปิฎกนั่นนะ เราอ่านแผนที่เครื่องดำเนินมาทั้งหมดใจ แล้วเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา นี่ธรรมของเราเกิดขึ้นมา ถ้าวิปัสสนาอย่างนี้ ปัญญาอย่างนี้เกิดขึ้นมา เห็นกายสภาวะแบบนี้ไง นี่คือการเห็นกาย แล้ววิปัสสนาให้มันแปรสภาพเป็นสภาวะของมันไป แล้วแต่อำนาจวาสนาของแต่ละ

ดวงใจนะ จะไม่เหมือนกัน พิจารณากายเหมือนกัน ความเป็นไปก็ไม่เหมือนกัน หยาบ-ละเอียด ต่างกัน

ผู้ที่วิปัสสนากาย ๕ ครั้ง ๑๐ ครั้งแล้วปล่อยวางก็มี ๑๐๐ ครั้ง ๑,๐๐๐ ครั้งไม่ปล่อยวางก็มี เห็นใหม่ ความยึดของใจมันต่างกัน เพราะกิเลสตัดหาความทะยานอยากของใจต่างกัน การสร้างสมบารมีของใจก็ต่างกัน เพราะความเห็นต่างกันอย่างนี้ ถึงบอกว่า “วิปัสสนาไปต้องให้เป็นปัจจุบันธรรม” ต้องให้เป็นสภาวะแบบนั้น

ถ้าสมาธิวิปัสสนาไป ใครครวญไป เห็นกายแล้วให้มันเป็นสภาวะแบบนั้น มันเป็นไป แล้วเราเข้าแล้วไม่เคลื่อนไหวอย่างเดิมอีกเพราะสมาธิไม่พอ ปล่อย ปล่อยวางกายไว้ ไม่ต้องการเห็นสภาวะแบบนั้น กลับมาที่พุทโธ ไม่ต้องห่วงว่างานเราจะไม่ได้ผลนะ ไม่ต้องห่วงว่านี่เป็นงานนะ นี่เวลาอยู่ในสมาธิ สมาธิแก้กิเลสไม่ได้ สมาธิไม่เคยเป็นปัญญาไปได้เลยทั้งที่ออกปัญญาแล้ว เราจะได้ผลงานของเรา เราจะรีบเร่งงานของเรา

รีบเร่งขนาดไหนมันก็กระหืดกระหอบ มันก็จะล้มลุกคลุกคลานอย่างนั้นของมันตลอดไป เพราะเราจะใช้หนี้เขาไม่ได้ เพราะเราไม่สามารถเอาเงินของเราครบจำนวนแล้วไปใช้หนี้เขา ถ้าเราจะใช้หนี้เขา เงินเราต้องครบจำนวน เราถึงจะใช้หนี้เขาได้ใช่ไหม เวลาสมาธิมันอ่อนตัวลง เหมือนเงินของเราไม่ครบจำนวนไง เพราะมรรค ๘ สัมมาสมาธิ สัมมาสติ สัมมาสัมมัสน โศกงานชอบใจ ทุกอย่างสมควร คือชอบ คือสมควร คือสมบูรณ์ คือครบจำนวน ถ้าไม่ครบจำนวน มันขาดวิน มันไม่เป็นไป เราทำขนาดไหนมันก็จะไม่สมความมุ่งหมายของเรา

แต่พญามาร กิเลสตัดหาความทะยานอยากในใจบอกนี่คือธรรม นี่คือธรรม เรานุกเบิกมา เราทำมาขนาดนี้ ขณะที่เราวิปัสสนานี่คือธรรมของเรากำลังเจริญรุ่งเรือง เราต้องรีบ ต้องให้มันเป็นผลขึ้นมา สิ่งนี้ถ้าเราวิปัสสนาไม่ครบองค์ประกอบ อย่างนี้เราจะไม่เข้าใจมัน แล้วเราจะว่า นี่คือธรรม นี่คือธรรม...นี่กิเลสเข้ามา เห็นใหม่ ถ้าเราเร่ร้อนในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กิเลสมันก็ทำให้เราไปยึดมั่นถือมั่น แล้วเราก็เร่ร้อนไป เราศึกษาธรรม เรายึดไป ตรึกไปในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ขณะที่เราใช้ปัญญาของเรา ขณะที่ทำ เรากำลังภาวนามขปัญญา คือธรรมจักรของเรา เคลื่อนไป นี่กิเลสมันยังเข้ามาทำลาย กิเลสมันจะเข้ามาถึง เข้ามาจุดมาลากำหนดของเราไม่สมประกอบ ถึงบอกว่า กิเลสนี้ร้ายนัก กิเลสตัดหาความทะยานอยาก เวลาเราหาศัตรูกันเราไปหา

แต่ข้างนอกนะ คนอื่นทำลายเรา คนอื่นทำลายเรานะ คนนั้นก็ทำลายเรา คนนั้นก็ไม่มีใครรณาคิดกับเรา คนนั้นก็วางแผนเพื่อจะหลอกหลวงเรา...คนอื่นทั้งนั้นเลย เราไม่เคยเห็นเลยว่ากิเลสตัดหาความทะยานอยาก สิ่งที่มีมันจะทำให้ธรรมอันละเอียดอ่อน ให้ธรรมที่จะเป็นปัญญาของเรา ให้เป็นวิปัสสนาญาณ ให้เป็นสิ่งที่ปัดจัตตังเกิดจากใจ นี่กิเลสมันก็เสียม มันก็ทำลายให้คลอนแคลน ให้ไม่ก้าวเดินไปตามความเป็นจริงของกิเลส เพราะของธรรมนั้น

กิเลสเข้าไปแทรกปั่นมันก็ไม่สมควร ไม่เป็นมัชฌิมาปฏิปทา มันจะปล่อยวางขนาดไหน มันปล่อยวาง ปล่อยวางโดยธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปล่อยวางโดยความเห็นของเรา “ปล่อยวาง” มันปล่อยวางขนาดไหน เราถึงจะต้องเข้าใจ จะต้องเข้าใจคือต้องวิปัสสนาใหม่ ต้องใคร่ครวญใหม่ ต้องใคร่ครวญ ปล่อยวางขนาดไหนใคร่ครวญนะ ถ้ามีสมาธิมันจะใคร่ครวญได้ ถ้าไม่มีสมาธิความบำรุงของใจ กำลังของใจไม่พอ มันจะเห็นภพกายอันนี้ไม่ได้ไง

ถึงต้องกลับมาพุทโธไง กลับมาสร้างสัมมาสมาธิ กลับมาสร้างพื้นฐาน กลับมาสร้างกำลังงาน สิ่งที่เราสร้างกำลังงานแล้วออกไปทำใหม่ ทำอย่างนี้วิปัสสนาไป ถ้ามันสมควร มันเป็นความเป็นไปของมัน มันครบจำนวนของมัน เราก็อใช้หนีไปเรื่อยๆ การใช้หนีไปเรื่อยๆ คือวิปัสสนาไป มันเห็นสภาวะ มันแปรสภาพ แล้วมันสลดสังเวช มันจะสลดสังเวชมาก มันสะเทือนใจมาก มันจะปล่อยวางครั้งแล้วครั้งเล่า

จนถึงที่สุดนะ อกุปปธรรมเกิดจากใจดวงนี้ ขณะที่จิตมันพลิกใจ ขณะที่จิตมันปล่อยวางกายตามความเป็นจริงใจ ขณะที่จิตมันปล่อยวางกายตามความเป็นจริงนะ กายกับกาย กายกับจิต กายกับจิตแยกออกจากกัน สังโยชน์ขาด กายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย กายไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่กาย ปล่อยวางกันตามความเป็นจริงนะ สิ่งทีปล่อยวางกันตามความเป็นจริงนี้ นี้อกุปปธรรมกับใจดวงนั้นใจ นี่ผู้ชี้ทาง ชี้ให้ผู้ที่เขาเดินไปถึงเป้าหมาย พอเขาไปถึงเป้าหมายนั้นใครต้องไปบอกเขานะ เขาหามา ผู้ที่จะเดินทางเขาจะต้องไปที่จุดเป้าหมายเขาที่ไหนเขาจะหามา บ้านเรือนหลังไหนเขาก็จะรู้ของเขาหลังไหน เขาไปถึงที่นั่นแล้วเขาก็รู้ว่าเขาถึงที่นั่นแล้ว เห็นไหม นี่วิปัสสนา

เวลาวิปัสสนาไป ถึงที่สุดแล้วมันปล่อยวางตามความเป็นจริง เวลาสังโยชน์ขาดออกไป จิตนี้จะไม่เร่ร้อนอีกเลย จิตนี้จะมีพื้นฐานของมัน เห็นไหม จะเร่ร้อนไปไหนในเมื่อมันสร้างฐานสร้างถึงที่สุดของมัน แล้วสิ่งนี้เป็นของคงที่ใจ คงที่โดยธรรม อกุปปธรรมนี้เป็นของคงที่นะ พระโศดาบันถ้ามีสิ่งนี้ขึ้นมาแล้วนี้มันจะไม่เสื่อมสภาวะโศดาบันนะ แต่ความเร่ร้อน เร่ร้อนเพราะพระ

โศคาบันต้องเกิดต้องตายอีก ๗ ชาติ เห็นไหม ความเร่ร้อนที่มันจะต้องเร่ร้อนไปในการเกิดการตายในวิภูฏะ แต่ความเป็นจริงของใจดวงนี้มันมีขอบเขตของมันไง

ปุถุชนคนหนาด้วยกิเลส วิภูฏะนี้จะเป็นยาวไกลมหาศาลเลย ไม่มีต้นไม่มีปลาย การเกิดและการตายของจิตที่การเกิดและการตายนี้ไม่มีต้นไม่มีปลาย จิตนี้เป็นเรื่องสิ่งที่คงที่เพราะมันไม่เคยตาย มันมีกิเลส มีอวิชชาตีความหาความทะยานอยาก มันถึงต้องเกิดต้องตายไปธรรมชาติของจิตดวงนั้น สร้างคุณงามความดีก็เกิดเป็นสิ่งที่ดี สร้างบาปอกุศลก็ต้องเกิดในภพชาติที่ต่ำทราม นี่มันเป็นสภาวะแบบนั้นก่อนไป

แต่พระโศคาบันไม่เป็นแบบนั้นสิ พระโศคาบันจะไม่ตกอบายแน่นอน จะต้องเกิดอีก ๗ ชาติ แต่ถ้าเราวิปัสสนาสูงขึ้นไป เราจะถึงที่สุด ไม่ให้จิตนี้เร่ร้อนไปในวิภูฏะอีกเลย จะต้องถึงที่สุดเห็นไหม ถึงต้องความสงบ ต้องมีความมูมานะบากบั่นไง ถ้าเรามูมานะบากบั่นเราจะยกขึ้นไง นี่ธรรมยกขึ้น ยกขึ้นวิปัสสนาต่อไป ธรรมสิ่งที่ละเอียด

เราจะไม่เร่ร้อนไปในธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพราะเรามีหลักมีเกณฑ์ของเราแล้ว แต่เดิมเราจะเร่ร้อนไปเพราะเราไม่เข้าใจเลย แต่กิเลสอย่างละเอียดมันจะคอยเสี้ยมคอยบิดเบือนใจ คอยบิดเบือนให้การประพฤติปฏิบัติเราไม่เป็นไปตามธรรมตามความจริงขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๑ ตามความเป็นจริงของปัจจัยตั้งในหัวใจอันนั้น ๑

ความเป็นจริงของเราะ เราประพฤติปฏิบัติ เรายกขึ้นวิปัสสนาขนาดไหน ยกขึ้นใหม่ วิปัสสนากาย มันปล่อยวาง กายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย สิ่งที่ไม่ใช่กาย ตัวตน ว่าตัวตนไม่มี ชั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ๕ เราไม่มีตัวตนแล้ว

ตัวตนของจิตมันมีนะ จิตนี้มันยังยึดของมันตลอดไป

ถ้าเราวิปัสสนากายซ้ำขึ้นไป มันจะวิปัสสนากายโดยเห็นสภาวะกายเหมือนกัน สิ่งที่เห็นสภาวะกาย ทำไมพิจารณากายไปแล้ว ปล่อยวางกายไปแล้ว มันจะมีกายได้อีกล่ะ? กายมีตลอดไป มีตลอดไปเพราะอะไร เพราะเวลาปล่อย มันปล่อยโดยสังโยชน์ไง มันปล่อยโดยอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นของมัน แต่ในเมื่อตัวตนของจิตมันมีอยู่ ในเมื่อมีตัวตน มีสิ่งที่ยึดมีสิ่งที่เป็นอย่างเหนียวอยู่ มีสิ่งที่เกาะเกี่ยวอยู่ สิ่งที่มีอยู่มันก็เห็นสภาวะเป็นแบบนั้น สภาวะแบบนั้น

จิตนี้เป็นนามธรรม แล้วจะเห็นจิตได้อย่างไรในเมื่อจิตนี้เป็นนามธรรม?

จิตนี้ต่างหากเป็นผู้วิปัสสนากาย ในเมื่อจิตเป็นผู้วิปัสสนากายเพราะจิตนี้มันเกาะเกี่ยวกับ กายอันละเอียดไป สิ่งที่ยึดเกาะกันนั้นจิตนี้มันยังเกาะเกี่ยวอยู่ สิ่งที่ยึดเกาะอยู่ ถ้ามันรำพึงไปที่กาย มันจะวิปัสสนาไปเป็นธาตุ เป็นคน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ วิปัสสนาไปมันจะกินธรรมชาติของมัน สิ่งที่ยึดเกาะกินธรรมชาติของมัน เห็นไหม ซ้ำแล้วซ้ำเล่า

ขนาดงานขนาดไหนเกิดขึ้นมาเราก็ทำของเราละ งานเกิดขึ้นมา ถ้ามีสติ งานจะไม่เป็นงานเลยถ้าเรามีความพลั้งเผลอ คิดว่าเราทำงานเป็นแล้ว เรามีความชำนาญแล้ว เห็นไหม มีความชำนาญขนาดไหนในเมื่อมันมีสิ่งที่ยึดเกาะ กิเลสในหัวใจมันบั่นทอนงานของเรา ดูเราทำงานสิ เรามีความมั่นใจมากกว่าเรามีความชำนาญมากนะ เราทำงานขึ้นมาทุกวันๆ มันยังมีความผิดพลาดเลย มันยังมีความพลั้งเผลอ มีความพลั้งเผลอให้เราผิดพลาดจากงานนั้น

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อมันมีความพลั้งเผลอ มันมีกิเลสอยู่ในหัวใจ มันไม่มีความพลั้งเผลอ มันเป็นไปได้อย่างไร มันเป็นไปไม่ได้ ถ้ามันเป็นไปไม่ได้เราต้องมีสติสมบูรณ์ สติขึ้นมาใคร่ครวญมาสิ่งนี้แล้วใคร่ครวญเข้ามาตลอดไป งานมันถึงจะเป็นงานชอบ

สิ่งที่เป็นงานชอบ ๑ งานชอบด้วยการวิปัสสนากายชอบ พิจารณาจิตชอบ พิจารณาเวทนาชอบ พิจารณาธรรมชอบ สิ่งที่ธรรมชอบเพราะมันเป็นความจริงนะ ธรรมไม่ชอบคือการคาดหมาย สิ่งที่เป็นความคาดหมายเป็นความจินตนาการมันไม่ชอบ เพราะมันไม่เห็นจริงตามความเป็นจริง

เหมือนกับเรารักษา รักษาคนไข้ ถ้าเราคิดยา เรารักษาคนไข้ด้วยยา ด้วยยา เรากินยาเข้าปาก ยาดกไปในกระเพาะ มันเป็นชอบ ชอบเพราะเราได้กลิ่น มันมีฤทธิ์ของยาเข้าไป นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราเห็นกายตามความเป็นจริง เห็นจิต เห็นธรรม เป็นตามความเป็นจริง สิ่งที่เราเห็นตามความเป็นจริงเพราะมีสัมมาสมาธิแล้วเห็นตามความเป็นจริง นั่นเป็นของชอบ

แต่ถ้าเป็นสัญญา เป็นจินตนาการ เป็นสิ่งต่างๆ มันไม่ชอบ ไม่ชอบเพราะเราเห็นแล้วมันไม่สะท้อนหัวใจใจ มันเป็นสิ่งที่ยึดเกาะ มันเป็นเงาของใจ มันไม่ใช่ตัวใจ แต่ถ้าจิตถ้าใจมันสงบเข้ามา จิตมันสงบเข้ามา มันมีบ้านเรือนของมันเข้ามา แล้วเรายกขึ้นวิปัสสนา เห็นไหม “ชอบ” ชอบเพราะมันสะท้อนหัวใจใจ ชอบเพราะเป็นงานของมัน มันเป็นงานชอบ เป็นสิ่งที่ตรงสะท้อนหัวใจใจ

เพราะกิเลสมันอยู่ที่ใจ พอใจวิปัสสนาไปมันเห็นสิ่งนั้นแปรสภาพไปมันก็สะท้อนหัวใจ สะท้อนหัวใจก็สะท้อนกิเลส ถ้ามันสะท้อนหัวใจสะท้อนกิเลส งานของเราเราจะไม่ยอมให้ สะท้อนอะไรเลย เราจะเอาแต่ความสะดวกสบาย จะเอาแต่ความสุขใจ เวลาเป็นสมาธิ มีความว่าง มีความสงบ มีความสุขมาก จะไม่ยอมให้มันทำงานเพราะมันเหน็ดมันเหนื่อย ถ้าไม่ทำงาน ไม่ให้ มันเหน็ดมันเหนื่อยมันก็ไม่ได้ผลงานของมันขึ้นมา

จิตสงบขนาดไหนมันก็เป็นอนิจจัง เพราะมันต้องแปรสภาพเป็นธรรมดา

ถ้าเราวิปัสสนาของเราไป งานมันเกิดขึ้นอย่างนั้น มันถึงจะเหน็ดจะเหนื่อยขึ้นมา เพราะ มันสงบแล้ว เราออกไปทำงาน นี่ข้าของปัญญา ปัญญาไม่มีขอบมีเขต ปัญญาแล้วแต่อำนาจ วาสนาของจิตที่สร้างสมมา ใครสร้างสมจิต ปัญญา ถ้าสร้างสมมาปัญญา ปัญญามันจะกว้างขวาง กว้าง-แคบแล้วแต่อำนาจวาสนา อำนาจวาสนานั้นมันเป็นสิ่งที่เป็นสิ่งที่สะสม เป็นสิ่งที่เป็น เบื้องหลังที่หนุนจิตนี้มา ไม่ต้องไปกังวลว่าปัญญาเรากว้างเราแคบขนาดไหน จะกว้างจะแคบ ขนาดไหนเราวิปัสสนาไปเพื่อให้ความเห็นจริงเกิดจากใจใจ

ถ้าปัญญาเราแคบ “แคบ” กิเลสมันแคบก็ตามมา ถ้าแคบตามมา เราใช้ปัญญาใคร่ครวญ ขนาดไหน ปัญญามันจะฟาดฟันเข้าไปกับในหัวใจดวงนั้น แคบก็กิเลสมันก็ตาย กว้างขนาดไหน กิเลสมันออกหากินไปตามความกว้างขวางของมัน กิเลสมันก็จะหมุนไปตามอำนาจวาสนาที่มัน กว้างขวาง มันก็จะออกไปกว้างขวาง เราก็ต้องใช้ปัญญาใคร่ครวญไปตามกิเลสนั้น ไล่ต้อนกิเลส มันจะกว้างขนาดไหน มันจะไปจนมุมขนาดไหนเราก็ใช้ปัญญาใคร่ครวญอยู่ตลอดไป มันจะ ทำลายขนาดไหนก็ต้องตามต้อนกันตลอดไป ข้าของปัญญามันจะกางออกแล้ววิปัสสนาไปตลอด

ปัญญาจะกว้าง-จะแคบก็อยู่ที่อำนาจวาสนา ๑

อยู่ที่ว่าเรากิเลสมันหยาบ-มันละเอียด ๑

อำนาจวาสนา เห็นไหม ปัญญากว้างเราใคร่ครวญไปกว้างขนาดไหน มันปล่อยวางขนาด ไหน ถ้ากิเลสมันยึดมันมาก มันปล่อยเฉยๆ มันไม่ขาดใจ แต่ถ้าเรา มันกว้างขนาดไหนแล้วเรา วิปัสสนาไป ไม่นั่นนานมันขาดก็มี มันจะเนิ่นนานขาดก็มี สิ่งที่ขาด พอมันขาดขึ้นมา กายกับจิต แยกกันโดยธรรมชาติของมัน สิ่งที่ธรรมชาติของมัน กามราคะ-ปฏิฆะอ่อนตัวลง มันเป็นขณะจิตที่ เป็นไปนะ มันมีความเป็นไป นี่มันถึงเป็นสมบัติของใจดวงนั้นใจ

มันถึงไม่ใช่ตริกในธรรม แล้วเร่ร้อนไปในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มัน เป็นปัจเจกตั้งกลางหัวใจอยู่ เห็นใหม่ ยกขึ้นวิปัสสนาไป กามราคะมันยังละเอียดอ่อนเข้าไป มหาศาลเลย นี่มันจะไล่ต้อนของมันไปอย่างนั้น จิตดวงไหนก็แล้วแต่ที่วิปัสสนาไป มันมีงานของ มันขึ้นไปแล้วมันจะไปตีเน้นกับธรรมอันไหน มันจะเห็นสภาวะความเป็นจริงของมันขึ้นมา

“วุฒิภาวะของใจ” วุฒิภาวะของใจที่ว่าไม่เชื่อศาสนาเลย ก็ไม่เชื่อศาสนาแล้วอยากปิดตา ของใจอยู่กับโลกเขาไป เกิดตายชาติหนึ่งๆ โดยไม่มีประโยชน์กับใจดวงนั้นเลย เกิดมาเพื่อสวैया ภพสวैयाชาติเท่านั้น ไม่ได้ประโยชน์กับศาสนา ไม่ได้ประโยชน์กับธรรมขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า

ผู้ที่มีศรัทธามีความเชื่อเปิดใจ พอเปิดใจขึ้นมา มันมีธรรมอยู่แล้ว ธรรมอยู่แล้วคือว่าธรรม วินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีอยู่แล้ว ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาจนเป็นธรรมของ เรา จนเป็นความเห็นของเรา วุฒิภาวะมันก็ละเอียดอ่อนเข้าไป จากโศดาบัน สกิทาคา อนาคตาขึ้นไป ละเอียดอ่อนขึ้นไปเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป

สิ่งที่ละเอียดอ่อนขนาดไหนปัญญามันจะใคร่ครวญ ปัญญามันจะต่างกันมหาศาล หยาบ- ละเอียดจะต่างกันมหาศาลเลย มรรคหยาบ-มรรคละเอียดจะเกิดจากใจดวงนั้น ถ้าใจดวงนั้นตริก ขึ้นมา พิจารณาขึ้นมา ความเป็นไปของใจ “ตริก” คือการตริก คือการโน้มนำ คือชักนำใจให้ เป็นไป แต่ขณะที่ปัญญามันไม่ใช่ตริก มันเป็นปัญญาที่ใคร่ครวญออกมา มันเป็นขำของปัญญาที่ ฟาดฟัน

ถ้าวิปัสสนาไปเห็นกายมันจะเป็นอสุภะ

ถ้าพิจารณาจิต มันจะเป็นขันธอันละเอียด

มันจะกว้างขนาดไหน จะแคบขนาดไหน เกิดจากใจดวงนี้ ใจดวงนี้ต้องทำงานของเราขึ้นไปตลอด นี่ธรรมของเรา งานของเรา ความเป็นไปของเรา สร้างสมขึ้นมาจนวิปัสสนาไป

ถ้าจับได้นะ “จับได้” การทำงาน ทำงานของโลกเขาต้องหาทุนหารอนขึ้นมา เขาต้องหา ตลาดของเขาขึ้นมา เขาต้องหาทุกอย่างขึ้นมาเขาถึงทำงานของเขาได้ ไม่ใช่ นั่งคิดอยู่ วาดฝันไป แล้วว่าเป็นงานนะ สิ่งนี้เป็นนโยบายที่เราตั้งต้นขึ้นมาเท่านั้น วิปัสสนาก็เหมือนกัน ในเมื่อจิตสงบ

อยู่ขึ้นมา เราวิปัสสนา เราคาดหมาย เราจินตนาการไป เราตริกในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่เป็นความจริงหรือ

ถ้าเราค้นใจ มันต้องค้นนะ “ค้น” เห็นไหม สมาธิแก้กิเลสไม่ได้ จะว่างขนาดไหน จะจินตนาการขนาดไหน มันแก้ไม่ได้หรอก แต่ถ้าเราค้นเข้าไป เราไปเจอใจ กาย เวทนา จิต ธรรม

เห็นกายก็เป็นอสุภะ

เห็นเวทนาจึงเป็นกามราคะ เพราะมันพอใจ มันอยากได้

เห็นจิต จิตก็เป็นขันธ ๕

เห็นธรรม เห็นธรรมใจ ธรรมารมณ์ความรู้สึกก็เป็นกามราคะ

สิ่งนี้เป็นกามราคะทั้งหมด กาย เวทนา จิต ธรรม เป็นกามราคะ แล้วแต่จิต แล้วแต่อำนาจของใจดวงนั้นที่จะวิปัสสนาสังขโต ถ้าจับสิ่งนี้ได้ ค้นคว้าสิ่งนี้ได้ นี่ถึงจะเป็นวิปัสสนาใจ

ถ้าวิปัสสนา วิปัสสนาทุกขั้นตอนต้องค้นคว้าหากาย เวทนา จิต ธรรม ถ้าเห็นกาย เวทนา จิต ธรรมโดยสังขจะความจริง ไม่ใช่เห็นกายโดยสัญญาอารมณ์ ไม่ใช่เห็นกายโดยตริกในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นความเป็นจริงของเรา มันสะท้อนหัวใจตลอดไป สะท้อนเพราะเราจับได้ พอจับได้มันสะท้อนกิเลสของเรา สะท้อนกิเลสของเราที่เป็นงานของเรา ถ้างานของเราก็เป็นงานในบ้านของเรา ถ้าเราทำลายในบ้านของเรา เห็นไหม วิปัสสนาถึงที่สุดแล้วกามมันจะขาดออกไป สิ่งที่กามราคะจะขาด “ขาด” นี้ใจปล่อยหมดเลย ว่างหมด

หัวใจที่เร่ร้อนนะ มันเร่ร้อนมาตลอดเพราะใจดวงนี้มันเร่ร้อนเข้าไปในขันธ เร่ร้อนเข้าไปในวัฏฏะ เกิดเป็นมนุษย์มีธาตุ ๔ ขันธ ๕ เกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหมก็เหมือนกัน หัวใจดวงนี้เร่ร้อนมาตลอด เร่ร้อนไปในวัฏฏะนะ แล้วมันทำลายเข้ามาถึงที่สุด มันก็จะปล่อย ปล่อยสถานะของสถานะของขันธ ๕ ธาตุ ๔ ขันธ ๕

แต่ตัวมันเองละ สิ่งในตัวมันเอง มันนี้แหละเร่ร้อนไปตลอดเลย นี่จิตปฏิสนธิ ปฏิสนธิจิต ตัวที่ตัวเกิดตัวตายตัวนี้ไง อวิชชาอยู่ตรงนี้ไง ย้อนกลับเข้ามาจึงเห็นตัวมันนะ

สิ่งที่เร่ร่อนทำลายทั้งหมดนะ ทำลายสิ่งที่เร่ร่อนทั้งหมด ต้องค้นคว้าต้องจับให้ได้ ถ้าจับต่อของจิตได้ แล้วทำลายต่อของจิต สิ่งที่ทำลายต่อของจิตนี้คือสิ้นสุดขบวนการของความเร่ร่อน ตัวที่มันเร่ร่อนไปในวิญญูะก็ต้องทำลายนะ สิ่งที่เร่ร่อนไปเกิดในสถานะต่างๆ มันก็เร่ร่อนไปเกิดในสถานะเพราะมันได้สถานะนั้นมา มันปล่อยวางมาจนถึงที่สุด นี่พระอนาคา ถ้าไม่เห็นตัวจิต ไปเกิดบนพรหมอีก ใหม่ๆ ที่ปฏิบัติมานะ ปล่อยวางเขามาทั้งหมดเลย ถ้าไม่เห็นตัวมัน มันก็ยังต้องไปเกิดบนพรหมอีก

แต่ถ้าทำลายแล้วทั้งหมด ไม่เกิดอีกเลย หหมดขบวนการทั้งหมด

พระอัญญาโกณฑัญญะพึงธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระอรหันต์ อยู่ในป่าในเขานะ อยู่ในป่าในเขาลดชีวิตเลย ไม่มีบ้าน ไม่มีเรือน ไม่ต้องการสิ่งใด อยู่ในป่าตลอดเวลาจะปรินิพพาน มาลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี้ออกจากป่ามาลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ต้องมีที่สถิต ไม่ต้องมีที่อาศัยทั้งนั้น เวลาพระกัสสปะอยู่ในป่าในเขาลดคือรุดงควัตรตลอด ไม่ต้องมีบ้านมีเรือน ไม่ต้องมีสิ่งที่เป็นสมมุติทั้งหมด

เรามีบ้านมีเรือน มีสิ่งที่เป็นสมมุติทั้งหมด เรายึดทั้งหมด ถ้ายึดสิ่งใด สิ่งนั้นเป็นตัวตน สิ่งนั้นมีทั้งหมดเลย ถ้าจิตปล่อยวางจากต่างๆ แล้วมันจะไม่ยึดสิ่งใดเลย เราบวชเป็นพระเป็นสงฆ์ขึ้นมา เวลาเรานิสัย ๔ อภินิหาร ๔ เห็นไหม เรารุดงควัตร รุกขมูลเสนาสนัง เราไปอยู่ป่าอยู่เขามันก็มีความวิตกมีความกังวลในใจตลอดไปนะ ทำไมครูบาอาจารย์ของเราพ้นออกจากกิเลสแล้วก็อยู่ในป่าในเขาเหมือนกัน อยู่ในป่าในเขาโดยที่ว่ามีตัวตน ไม่มีสิ่งใดในหัวใจเลย

นี่หัวใจที่ไม่เร่ร่อน มันจะไม่มีสิ่งใดเข้าไปกวนใจดวงนั้นเลย มันปล่อยเขามาทั้งหมด แล้วมันก็ปล่อยวิญญูะไปทั้งหมด ชีวิตนี้เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ใจ อยู่กับโลกเขาโดยสมบูรณ์ คุณติ โลกเขาปรารถนาปัจจัย ๔ เขาต้องการของเขานะ สิ่งนี้ไม่เป็นโทษเพราะมันเป็นปัจจัยเครื่องอยู่อาศัยในชีวิตของโลกเขา ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ถึงที่สุดแล้วทำลายต่างๆ ทั้งหมดเลย ปัจจัยเครื่องอาศัยก็อาศัยโดยธรรมชาติไป อาศัยโดยไม่ยึดต่างหาก

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาไปอยู่ในป่าอะไร ให้ช้างกับลิงอุปัฏฐาก นี่ไม่ต้องการสิ่งใดเลย ไม่ต้องการวัตถุ ไม่ต้องการบ้านเรือน ไม่ต้องการสิ่งใด อยู่กับโลกเขาโดยไม่ต้องมีสิ่งใดเป็นที่ยึดที่หลักหมาย ไม่ต้องมีสิ่งใดเป็นผู้ยึด นี่หัวใจที่สมบูรณ์ใจ หัวใจที่ไม่เร่ร่อน ไม่ยึดสิ่งใดเลย โลกก็ไม่ยึด จิตนี้ก็ไม่ยึด ตัวใจก็ไม่ยึดสิ่งใดใดเลย นั่นคือความสุขโดยสมบูรณ์นะ

เราประพฤติปฏิบัติแล้วเราก็วิตกกังวล เราถึงยึด เราถึงต้องหาที่อยู่อาศัย เรายึดไว้ทั้งหมดแล้วเราจะไม่ได้อะไรนะ มันยิ่งยึดขนาดไหน มันก็ยิ่งเร่ร้อนไปขนาดไหน ถ้ามันปล่อย เราเร่ร้อนออกไป ออกไปเพื่อหาใจของเรา แล้วเราก็ชำระกิเลสออกไปจนถึงที่สุด จนถึงกับทำลายตัวที่จะไปเกิดไปตาย ถึงที่สุดแล้วจะเป็นการประพฤติปฏิบัติ นี่คือจิตที่สมบูรณ์ เอวัง